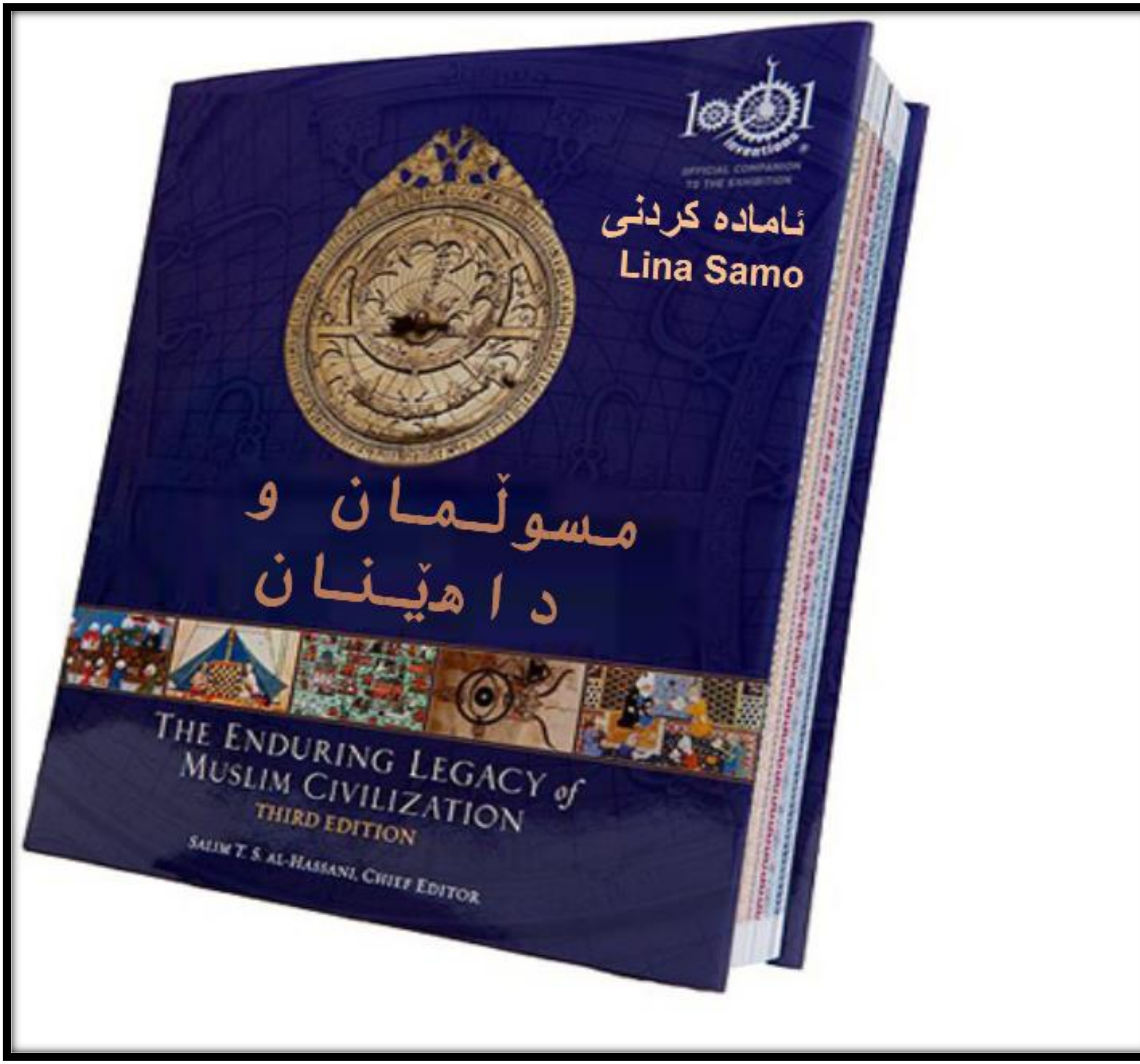

ئاماده کردنی
Lina Samo
مسوڵمان و
داهێنان
THE ENDURING LEGACY of
MUSLIM CIVILIZATION
THIRD EDITION
SALIM T. S. AL-HASSANI, CHIEF EDITOR

تێبینی : حامورابی یاسای داناوە نەك دەستور... یاسا ئەتوانێ یەك کەس دایبنێ بەڵام دەستور هاوپەیمانیەتیەکە لەنێوان کۆمەڵێ لایەندا کەلەسەر چەند خاڵێك ڕێکدەکەون.

داهێنانی مسوڵمانی کورد

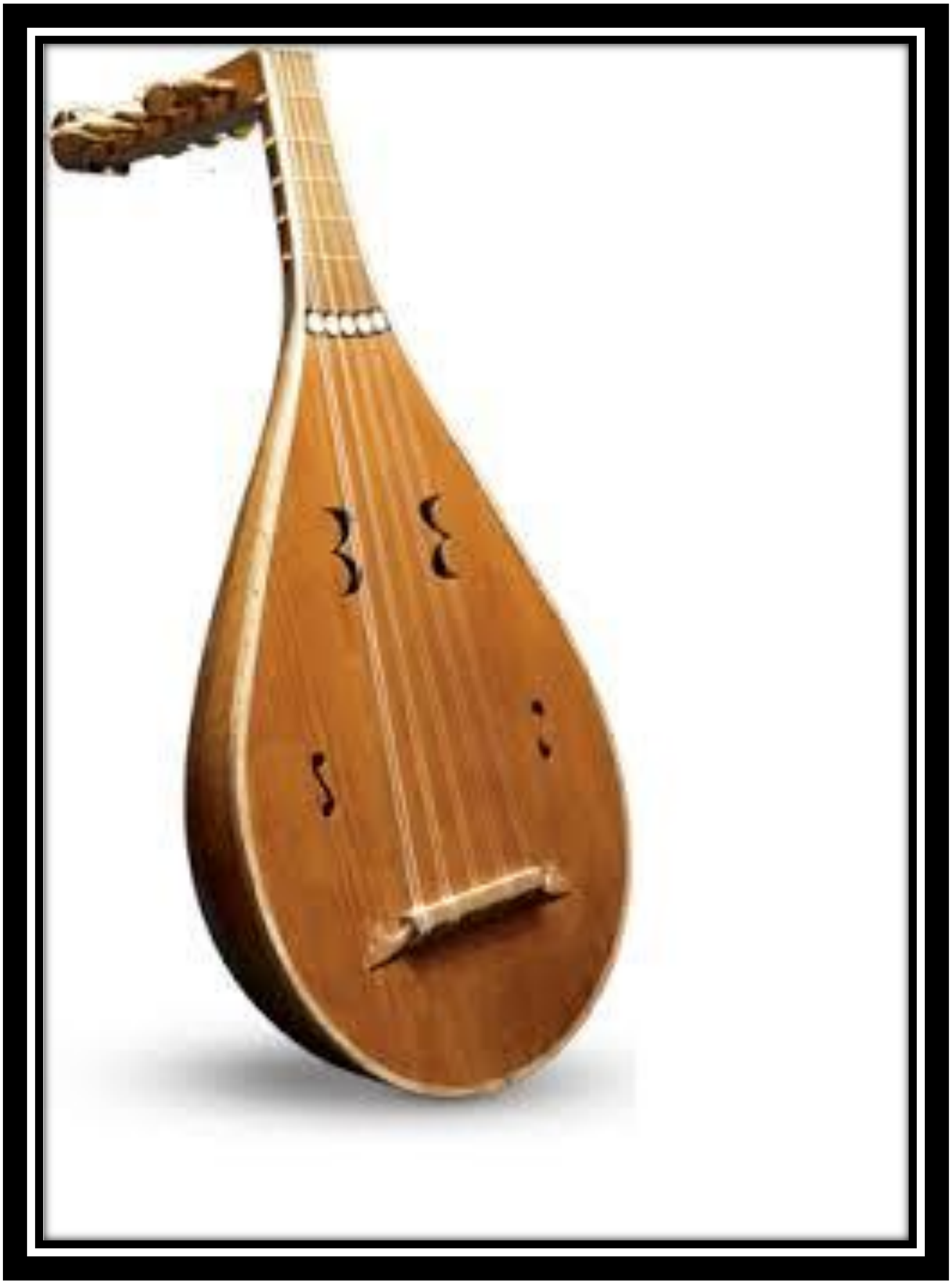
زریاب

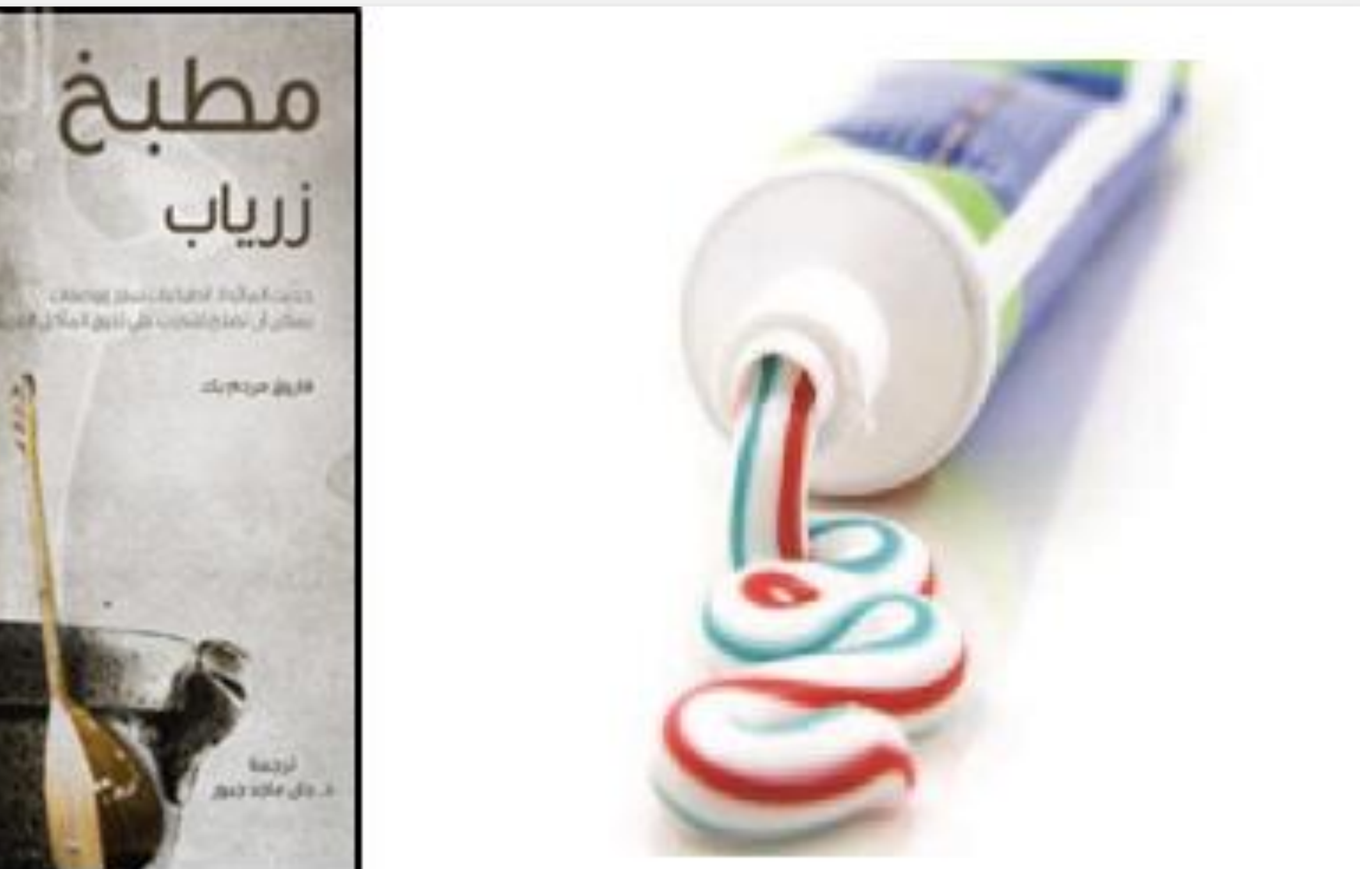
1- زیادکردنی تالێکی ژێ بۆ عود

که موزیك ژه نێکی زۆر لێهاتو بوه

http://storiesrarelytold.tumblr.com/post/70405364283/ziryab-forgotten-to-history

2- داهێنانی مه عجونی ددان پاکردنه وه که له کتێبی (مطبخ زریاب) باسی کردوه

3- جلی کلاو دار :

له قورتوبه 3000 قەمسەڵە (واته: جلی کڵاودار)ی تێدا بوو، کە سەرەتا تەنها لەنێو ئەوانەدا لەبەردەکرا کە سوڵح و دادوەریان لەنێوان خەڵکدا دەکرد. پاشان بڵاوبۆوە لەنێو هەموو ئەندەلوس و مەغریبدا و پاشان لەسەدەکانی ناوەڕاستدا لەنێو ڕەبەنەکانی مەسیحیشدا بڵاوبۆوە پاشان بووە جلی یاریزانان و لەئێستاشدا دەبینرێ لەنێو گەنجانی راقصی "هیب هوب"دا .

ئێستاش دەبینرێ لەنێو خەڵکی مەغریبدا وەکو بەشێك لەجلوبەرگی کلتوریان .

https://books.google.iq/books?id=ht1XQQELuqwC&pg=PP18&lpg=PP18&dq=Ziryab+make+++luxurious+dress&source=bl&ots=nNSQzUhNFj&sig=B1AqCpT60Fs008dynGANNcLj3zc&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwj_kOHUtvjLAhVEWiwKHePJASQQ6AEIQDAH#v=onepage&q=Ziryab%20make%20%20%20luxurious%20dress&f=false

http://www.muslimheritage.com/article/ziryab

4- گۆرینی ستایلی قۆنه ره بۆ مۆدیلێکی جوانتر

http://www.mikeouds.com/messageboard/viewthread.php?tid=12240

5- ستایلی جلوبه رگی کوردی و جلی مۆده

http://www.muslimheritage.com/article/ziryab

http://www.islamicspain.tv/Arts-and-Science/flight_of_the_blackbird.htm

ئه مه بۆمبی ته قینه وه نیه ئه مه بۆمبی بێهۆشكه ره تاكو له جه نگه كاندا كه مترین كه س بكوژرێ

له كاتی هێرشی خاچ په رسته كان له چه ند روبه روبونه وه یه كدا صه لاحه دین بۆمبی گازی بێهۆشكه ری به كار ئه هێنا كه بۆمبه كه له

(بغوردو - ماده ی ئه فیفۆن و ...) دروست ئه كرا كاتێ ئاگری تێبه ربده ی دوكه ڵێكی زۆر ئه كات و خه لك بێهۆش ئه كات بۆ ماوه یه كی كاتی له

قه ڵا ی (ئه لمۆت) تاقی كراوه ته وه .

http://alsiraat.co.uk/books/e-book-salah-ad-deen-al-ayubi-vol-1

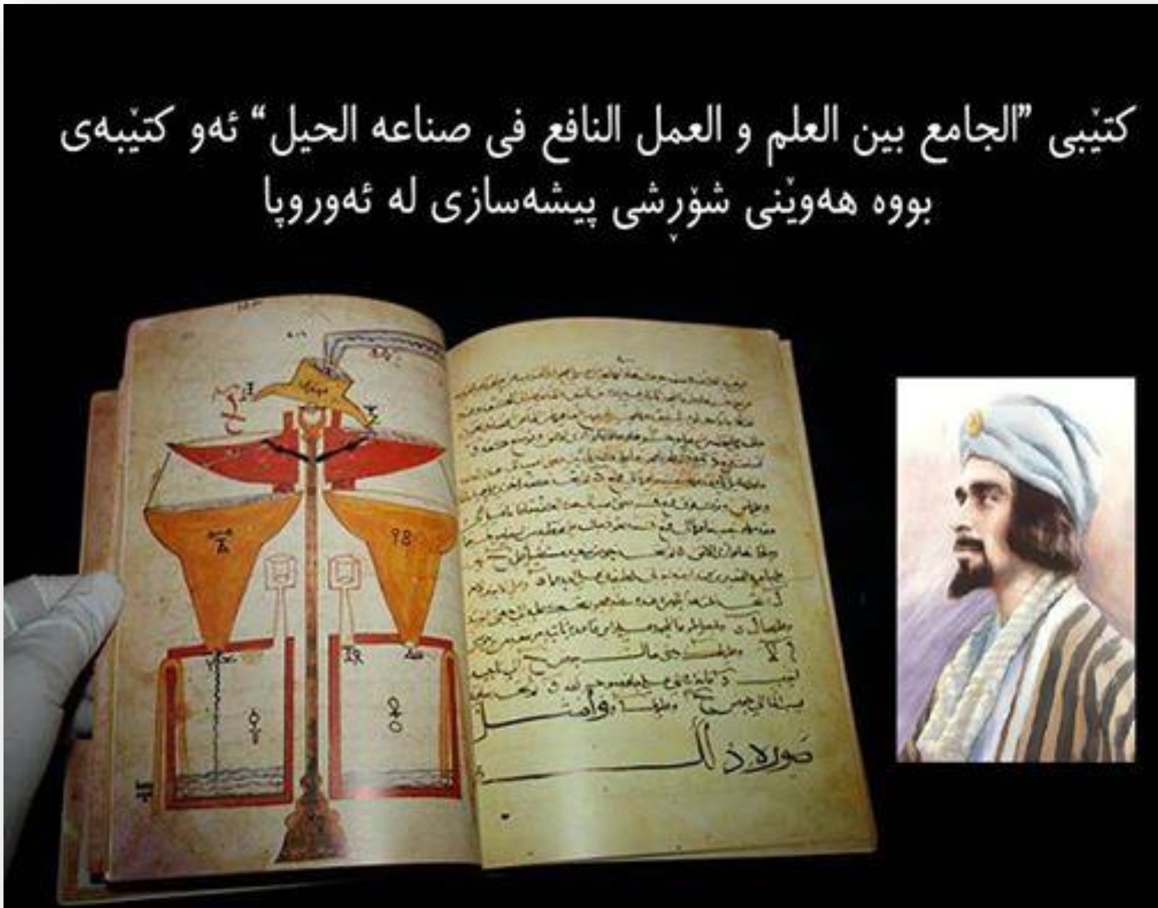
زومرد خاتون خوشكه كه ی سه لاحه دين
"دامەزرێنەری یەکەم نەخۆشخانەی سەربازی" کورد بووە کچی نجم الدین ئەیوب خوشکی سەلاحەدینی ئەیوبیە .
لەساڵی 582ك هەستا بەبنیاتنانی قوتابخانەی "شامیە برانیە"کە بە قوتابخانەی "حسامیە"ش ناسراوە.
ئەم خاتونە هەر بەزانستە شەرعیەکانەوە نەوەستاوە و لەبواری زانستی پزیشکیدا دەستی بەخوێندن کردووە و چەندین جۆر دەرمانی بەرهەمهێناوە و بەمەش بەیەکەم ئافرەت دائەنرێ کاری دەرمانسازی کردبێت. ئەم خاتونە پشتیوانی لەسوپای موسڵمانان کردووە بەدروستکردنی دەرمان و سەرپەرشتیکردنی برینداران و چارەسەرکردنیان.
وەفاتی کردووە لەرۆژی هەینی 16ی ذی القعدەی ساڵی 616ك و ئەسپەردە کراوە

و نێژراوه له قوتابخانەی ئەلبرانیه.

http://www.itihad.org/content/%D8%A7%D9%84%D8%AE%D8%A7%D8%AA%D9%88%D9%86-%D8%B3%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%A7%D9%85-%D8%A3%D8%AE%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A7%D8%B7%D9%8A%D9%86

داهێنانی الجزری زانای مسوڵمانی کورد

کتێبی ((الجامع بين العلم والعمل النافع في صناعة الحيل)) باس له داهێنانه کانی زانای مسوڵمانی کورد ئه کات ((الجزری)) ئه توانن له ڕێی ئه م کتێبه وه گشت داهێنانه کانی ببینن

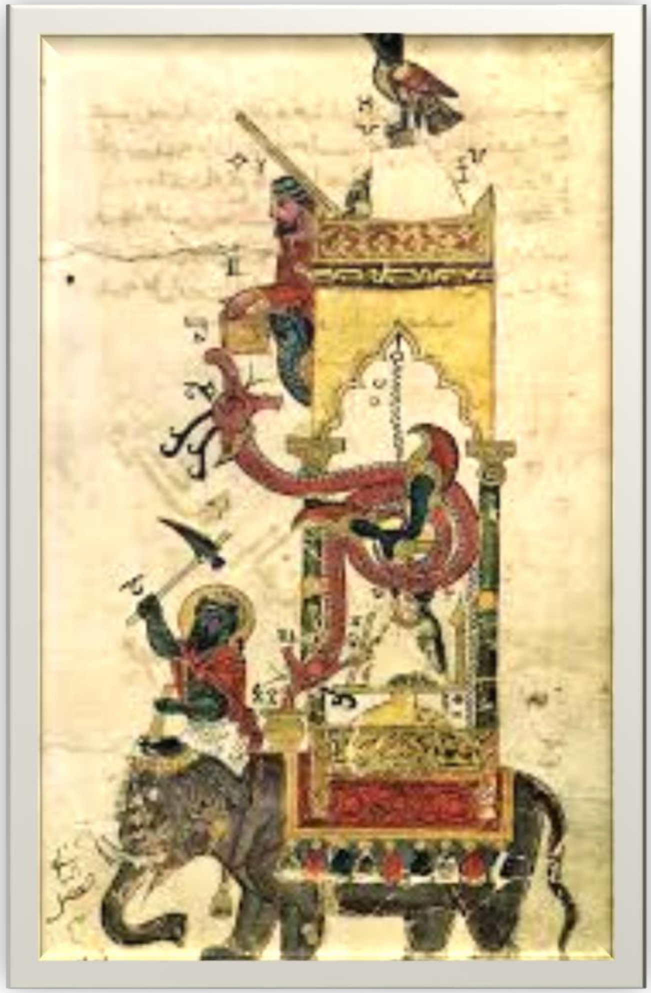

1-دروستکردنی ڕۆبۆتو سه عاتی ئاوی

al-jazari robot

http://inhabitat.com/robotic-elephant-water-clock-designed-in-1206-ad-recreated-in-dubai-shopping-mall/

http://www.popularmechanics.co.za/features/mediaeval-mechanics/

بالندەی عەنقا (سمرخ)(فینیقی)
کاری بریتیە لەسورانەوە خوێندن لەهەموو نیو کاتژمیرێکدا
قــــــەلا
سێ تۆپی تێدایە، کەهەلدەستن بەجولەپێکردنی هەموو بەشەکانی تری کاتژمێرەکە.
شریتی چەماوە
ئەم شریتە چەند بازنەیەکی تیایە،کە کاتەکان پیشان ئەدەن.
رۆبۆتی سولتان
کاری جولەیە بەپێی جولەی کاتەکان
بـــاز
کاری فرێدانی تۆپێکە بۆ دەمی ئەژدیهاکە
ئەژدیهای چینی
کاری وەرگرتنی تۆپەکەیە لەبازەکەوە بۆ ناو دەفری سەر فیلەکە.
فیل سوار
ئەم رۆبۆتە کاتێ ئەژدیهاکە تۆپەکەی خستە ناو دەفرەکە دەستی جولــە پێ دەکات ولەکۆتایدا دەنگێک لەباڵندەی فینقیەوە دەردەچێت مانای بونی نیو کاتژمێری تەواوە.
ــــوسەر (رۆبۆتی میزەربەسەر)
کاری بریتیە لەژماردنی دەقەکان، کە لەهەر نیو کاتژمێرێکدا دەورانێک بەدەوری خۆیدا دەکات.
ئامێری پێوانەکردنی کات
ناو سکی فیلە دارینەکە هەڵکۆڵراوە و ئاوی تیکراوە، لەگەڵ لەگانێک (سەتڵ) کە پەیوەست کراوە بە کاتژمێرەکەوەو بەشێوەیەک کە هەر نیوکاتژمێر جارێک نقوم دەبێت و کاتژمێرەکە
کاتژمێری فیلی ئاوی
"پەیجی شارستانیەتی ئیسلامی"

2- درووستکردنی مه غسه لی ده ستشتن

https://masmoi.wordpress.com/2010/04/17/al-jazari-bapak-teknologi-mekanik-dunia/

http://muslimheritage.com/article/al-jazari-mechanical-genius

3- دروست كردنی پاسۆرد بۆ داخستنی قاسه كان

al-Jazari make combination lockby

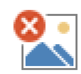
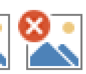
http://www.lockwiki.com/index.php/Combination

https://www.kidscodecs.com/diceware-secure-passwords/

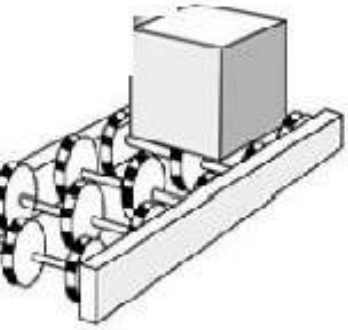
http://www.christies.com/lotfinder/lot/a-rare-mosul-combination-lock-casket-signed-by-5358612-details.aspx

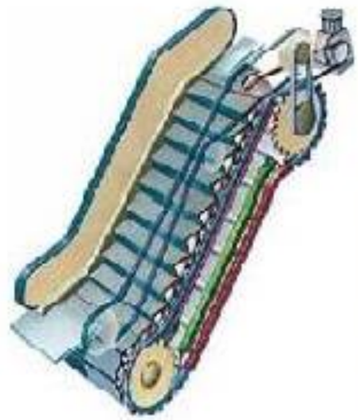
4- گۆرینی جوڵه ی بازنه ی بۆ جوڵه ی رێك كه به هۆی شێوازی ئه م جوله یه وه شه مه نده فه رو سه یاره و مه سعه دو به رزكه ره وه كان ئه توانن بجوڵێن .

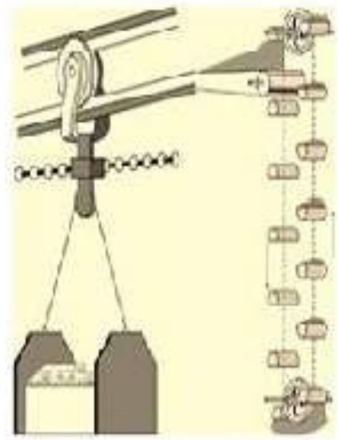

شه مه نده فه رـسه یارهـمه سعه د

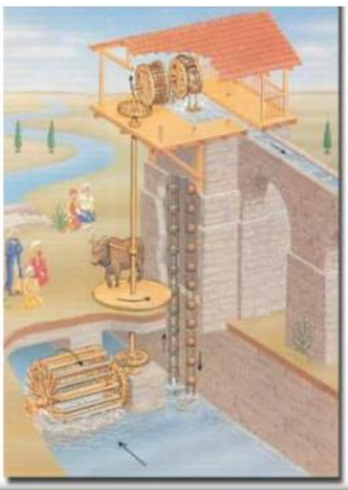

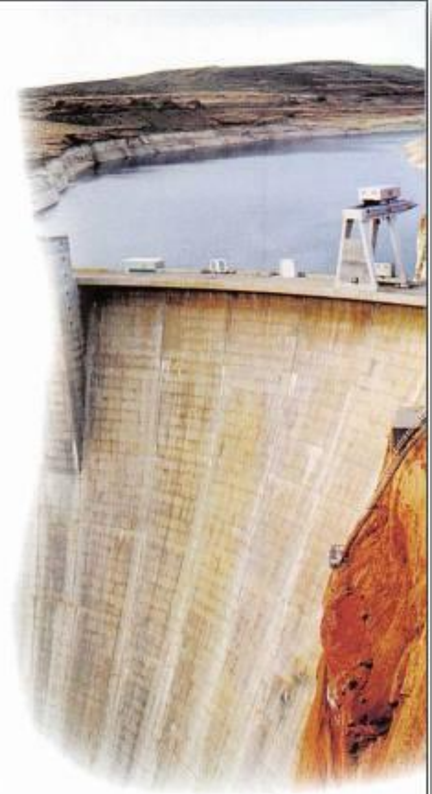
-5

ترومپا

ئبو العز کوڕی اسماعیل کوڕی الـرزاز الجزری (١١٣٦-١٢٠٦)ز لەکتێبی "الجامع بین العلم والعمل النافع في صناعه الحیل" باسی لە (٥)جۆر ترومپا کردووە بەوێنەوە بۆ هەڵکێشانی ئاو، ئەمەش بەیەکەم هەوڵ دائەنرێ لەجیهاندا بۆ دروستکردنی ترومپا (مضخة).

سه د بۆ گلدانه وه ی ئاو

بۆ یه م جارله لایه ن
ئه ندازیارانی مسولمان پرۆژه ی
دروسکردنی سه د په یدابو له
قاهیره بو له سالی 102

سه رچاوه : مێژوی دروست بونی سه د
Dam history

ئەلزەهراوی

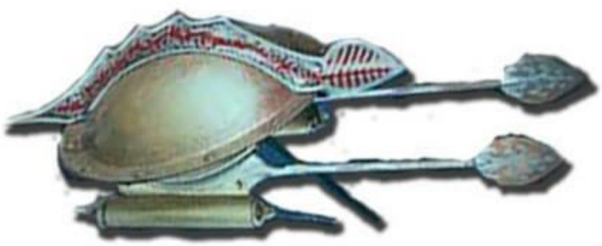
ناوی خلف کورشی عباس زەهراوی ئەندەلوسیە. بەهۆی ناوداری کتێبی "التصريف لمن عجز عن التأليف" بۆتە سەرداری زانایانی نەشتەرگەری لە شارستانیەتی ئیسلامیدا، و مامۆستای زانستی نەشتەرگەری لەسەدەکانی ناوەراست و رێنسانسی ئەوروپی تا سەدەی 17ز. زەهراوی ئەستێرەیەکە لە ئاسمانی شارستانیەت و پێشکەوتندا هەمیشە دەگەشێتەوە، بەهۆی زۆری ئەو داهێنان و خزمەتانەی کەلە بواری زانستەکەیدا کردونی، کە لە ئەوروپادا بە "Abulcasis" ئەناسرێ. ئەبو قاسم زەهراوی لە شاری زەهرا "شارێکە دەکەوێتە دووری 6میل لە باکوری

رۆژئاوای قورتوبه"وه له ئەندەلوس لەدایك بووه له ساڵی (325ك/936ز) و سەبارەت به مردنەکەشی دوو ڕا هەیه، هەندێك پێیان وایه له (404ك/ 1013ز) مردووه، هەندێکی تر پێیان وایه له (427ك/ 1036ز)مردووه.

قارورەی پزیشکی

شوینی هەڵگرتنی دەرمان تیایدا یه کێکه له داهێنانی ئیسلام سه رده می عوسمانیه کان

تۆربید

حەسەن رماح (مردووە لە ١٢٩٤) لەحەلەب ژیاوە و چەندین دانراو و کتێبی هەیە لەبارەی چەك و ئامێرە جەنگیەکان. یەکێ لەو داهێنانەشی بریتیە لە(تۆرِید:موشەکێکی لولەییە کە ماددەی تەقێنەری تێدایە و دژی کەشتی دەتەقێنرێتەوە

یعقوب بن
اسحاق الکندی

ئایا تا ئێستا بووە بۆنی عەترێکی خۆشت کردبێ و بیرت لە کیندی پسپۆری بواری عەتر دروست کردن کردبێتەوە؟!

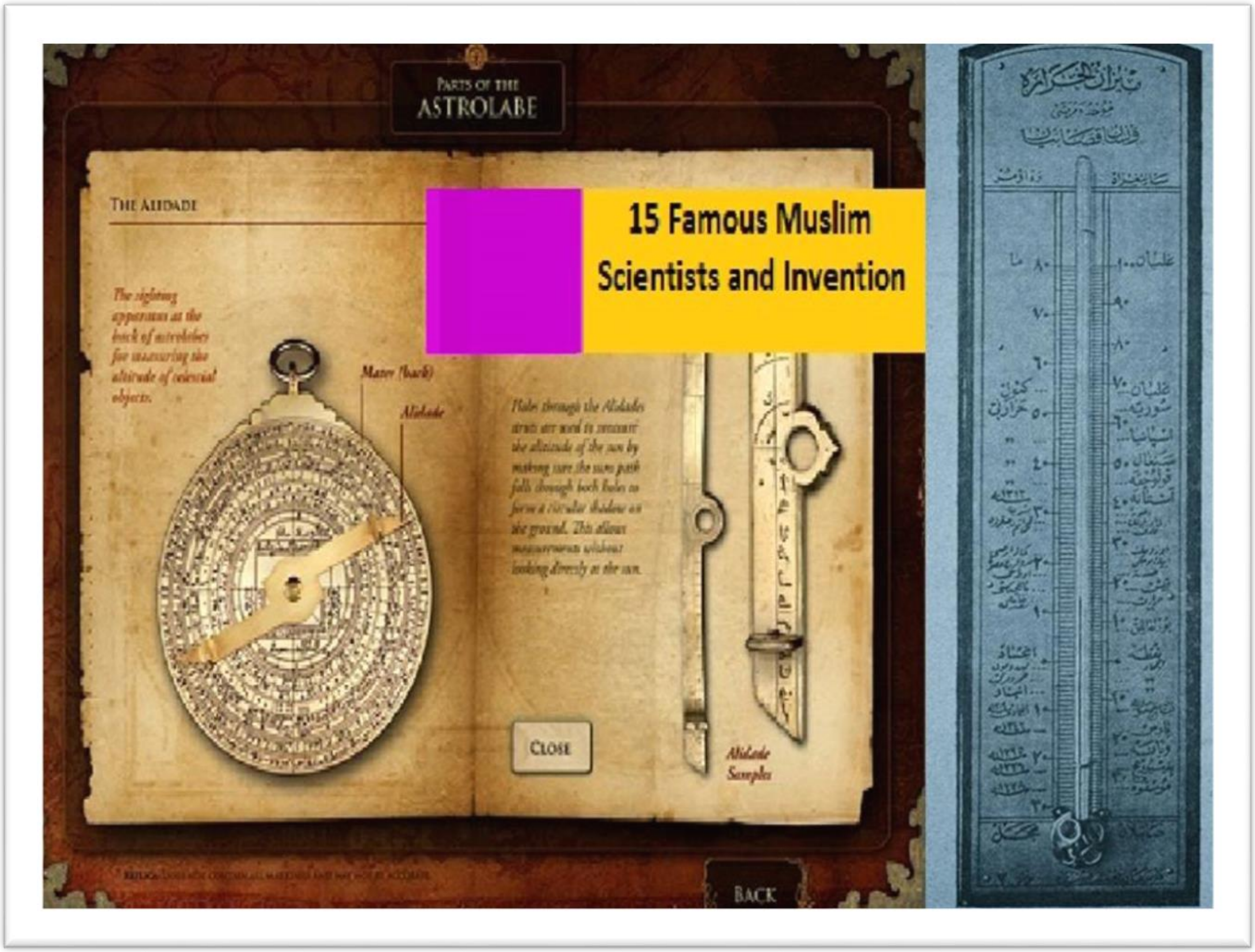

ئەم زانا بەرێزە فەیلەسوف و کیمیازان و فەلەکی و لەهەمان کاتیشدا مۆسیقییش بووە.
کتێبەکەی "الترفق فی العطر"
کتێبەکە لە.١بەش پێك هاتووە و تیایدا باس لە جۆرەکانی ئامادەکردنی عەتر و بۆن دروست کردن کراوە لەرێگای شیکاری و دڵۆپاندن و پاڵفتەکردن لە کەرەستە رووەکی و حەیوانیەکان، بەتایبەتی لە گژوگیا و روەکیە عەترییەکان.
ئەمەش بووە هۆی سەرچاوەیەکی بەردەست و بەردەوامی بۆن دروستکەرەکان لەجیهانی ئیسلامیدا و پاشانیش بلاوبونەوەی جۆرەکانی ئەم ئامادەکاریە لەرێگای بازرگانی کردنەوە.

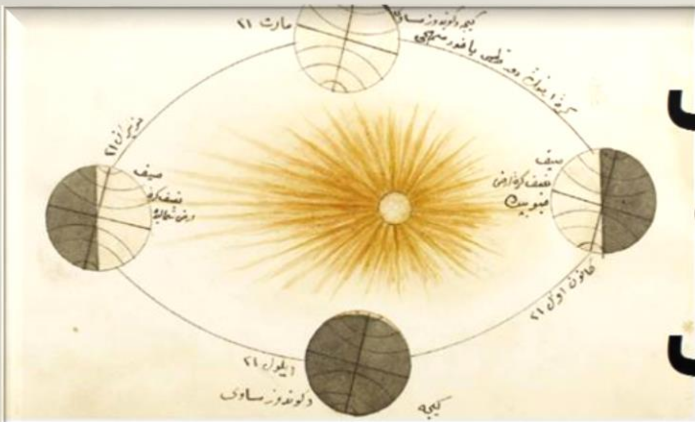
سەرچاوە/ کتێبی ناوبراو
کەلەلایەن الدکتور سیف بن شاهین بن خلف المریخی تەحقیق کراوە.

گەرمی پێوی عوسمانی

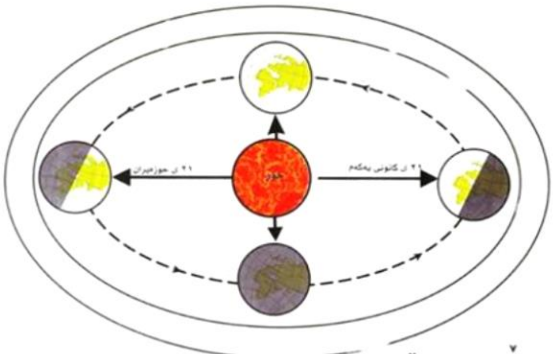
ئەم گەرمی پێوە لەلایەن عوسمانیەکانەوە دروستکراوە کە بە ژمارەی عەرەبی پلە پلە کراوە

جوڵە ی
ساڵانە
شارستانێتی
ئیسلام

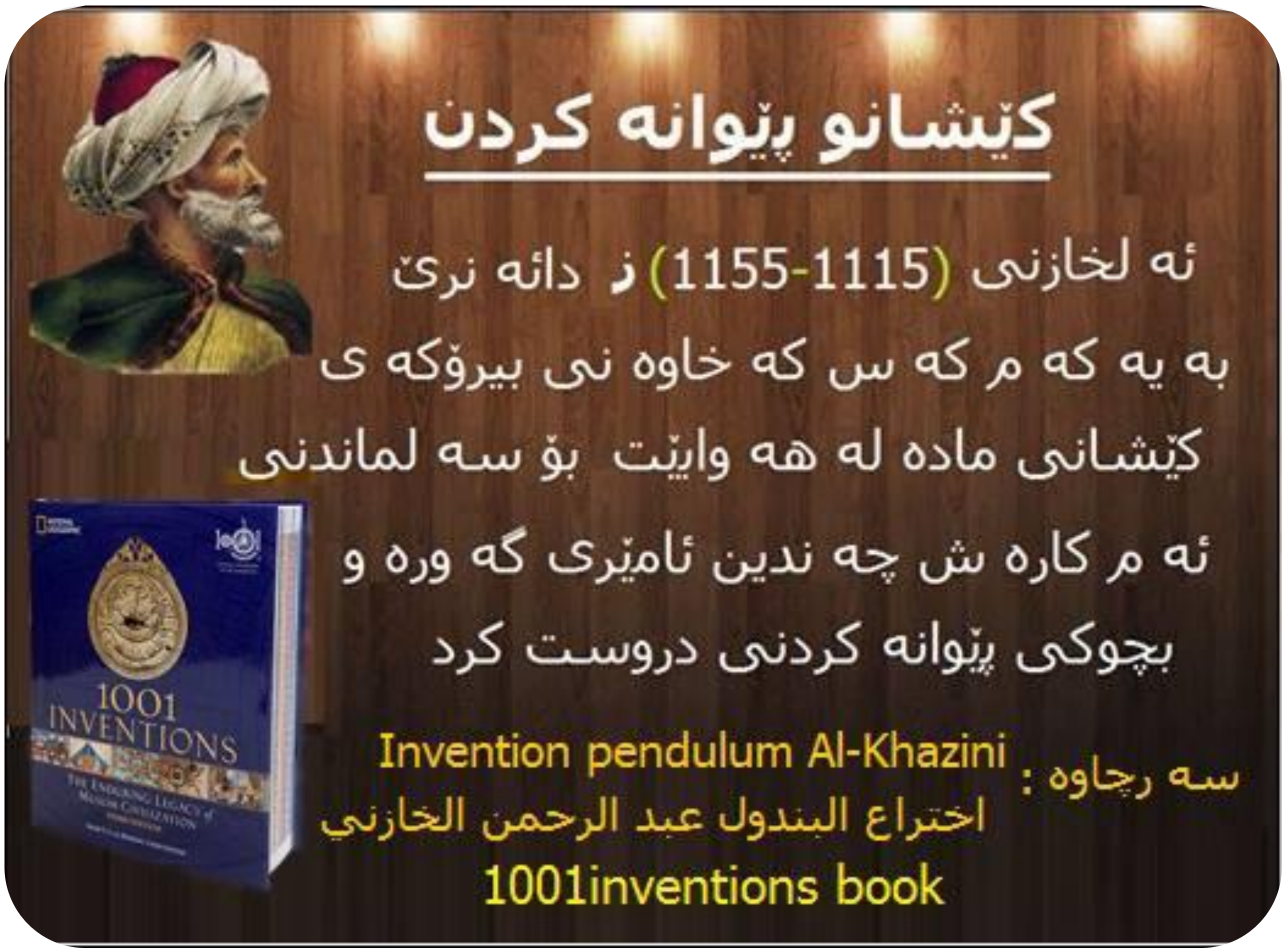

لەکتێبێکی دەورانی عوسمانیەوە وەرگیراوە

لە ئەتڵەسی نوێی جیهاندا

کوبه
یه که مجار له ولاتی شام دروست کرا
له سه رده می خه لافه تی ئیسلامی

کێشانو پێوانه کردن
ئه لخازنی (1155-1115) ز دائه نرێ
به یه که م که س که خاوه نی بیرۆکه ی
کێشانی ماده له هه وایێت بۆ سه لماندنی
ئه م کاره ش چه ندین ئامێری گه وره و
بچوکی پێوانه کردنی دروست کرد
1001 INVENTIONS
THE ENDURING LEGACY of MUSLIM CIVILIZATION
سه رچاوه : Invention pendulum Al-Khazini
اختراع البندول عبد الرحمن الخازني
1001inventions book

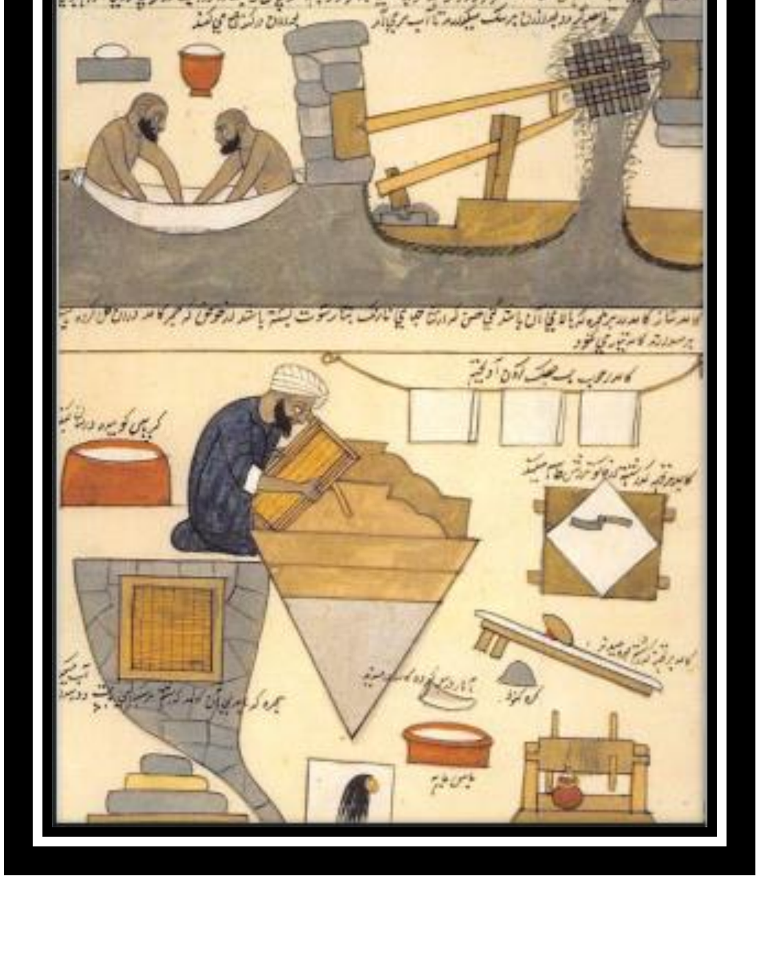
کارگەی دروستکردنی کاغەز

یەکەم کارگەی دروستکردنی کاغەز لەوڵاتی ئیسلامیدا بوو ساڵی "٧٩٤" ز لەشاری بەغداد لەسەر دەستی (الفضل بن يحيي) وەزیری (هارون الرشيد) کرایەوە. لێرەوە گواسترایەوە بۆ ناوچەکانی تری جیهان: ساڵی (٨٠٠)ز لەمیسر. ساڵی (٩٥٠)ز لە ئیسپانیا. ساڵی (١١٠٠)ز لە قوستەنتنیە. ساڵی (١١٠٢)ز لە صقلیە. ساڵی (١١٥٤)ز لە ئیتالیا. ساڵی (١٢٢٨)ز لە ئەڵمانیا. ساڵی (١٣٠٩)ز لە ئینگلتەرا.

سەرچاوە

ول ديورانت : قصة الحضارة ، ج٢ من المجلد الرابع عصر الايمان ١٣ ، ت: محمد بدران ، ص ١٦٩-١٧٠ .

زۆربەی شیرینیەکان بەرهەمی جیهانی ئیسلامین
بەشێکی زۆر لەو شیرینیانەی لەدوکانەکانی شیرینی خانەکاندا دەیانبینین لەلایەن موسڵمانەکانەوە داهێنراون و زۆربەشیان لەمانگی رەمەزاندا بووە بەهۆی زۆری داواکاری لەسەر شیرینی ئیتر هەریەکە لەم شیرینیانە کە ئێمە چەند دانەیەکی دیاریمان خستۆتە ڕوو بەرهەمی شار و وڵاتێکن و لەسەردەمێکی دەوڵەتی ئیسلامیدا بڵاوبۆتەوە

1. پاقلاوە: لەسەردەمی عوسمانیەکاندا و لەکۆتاییەکانی خیلافەتی ئەو دەوڵەتەدا و لەسەردەمی سوڵتان عبدالحمیدی دووەمدا بووە.

2. کنافە و قتایف: شیرینی سەردەمی راشیدینە و لەدەورانی عەلیدا کاتێ موعاویە لەشام والی بوو لەلایەن یەکێ لەدکتۆرەکانەوە بۆی دروست کرا لەمانگی رەمەزاندا.

3. بریك و دنونی: لەلایەن ئەمازیغیەکانەوە کاتێ لەئەندەلوسەوە رویان کردە تونس لەگەڵ خۆیان ئەو جۆرە شیرینیەشیان گواستەوە و بەمەش بلاوبۆوە لەجیهانی ئیسلامیدا.

4. زلوبیا: هەندێك دەڵێن یەکەم کەس زریاب دایهێناوە و برێکیش پێیان وایە لەمەغریبەوە گواستراوەتەوە بۆ ئەندەلوس.

5. بامیە: شیرینیەکی زۆر بەربڵاوە بۆ یەکەمجار لەئەندەلوس داهێنراوە.

6. طلیطلە: ئەم شیرینیە هەر لەلایەن خەلکی شاری طلیطلەوە دروست کراوە کەلە رۆن و شەکر و بادەم دروست دەکرێ.

7. کرێم کارامیل بە ئەندەلوسیەکەی "وسنو":

8. بیستینوس: ئەمەش شیرینی خەڵکی شاری مالقە بووە و دوایی بەشارەکانی ئەندەلوسدا ڵاوبۆوە.

سەرچاوە/ مێژوی Andalus

قاوە

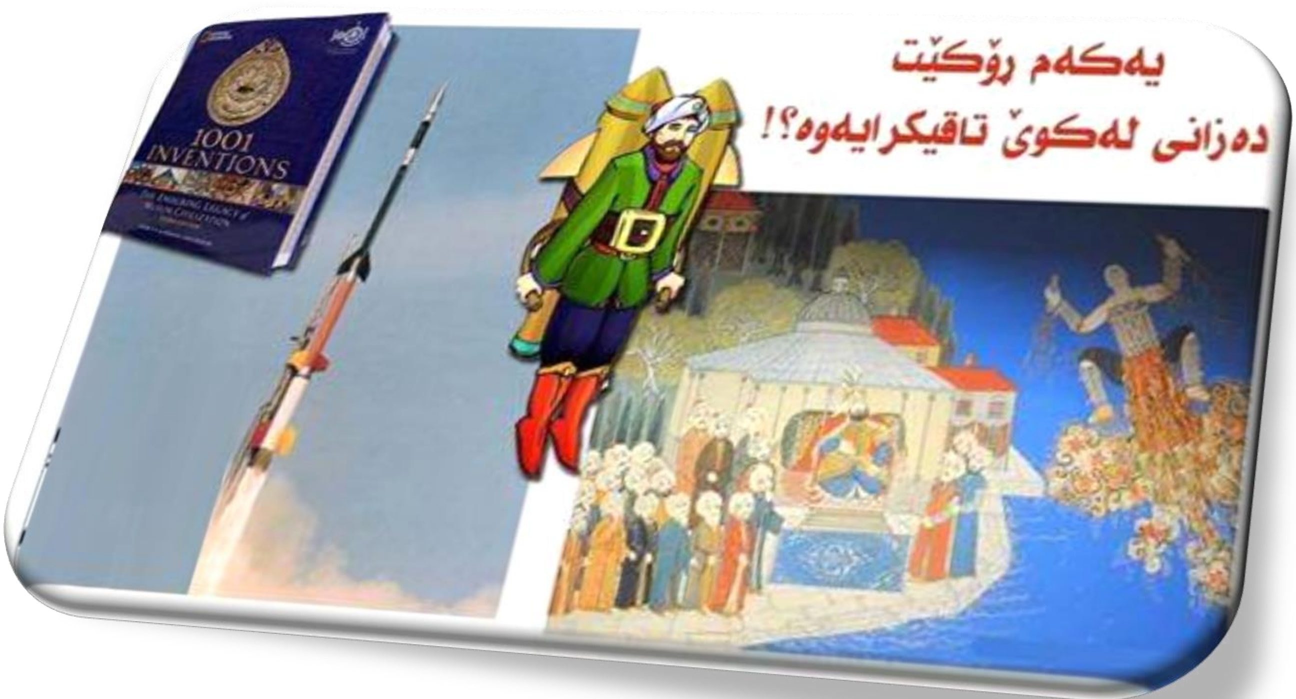
لە ئێستادا وا ناسراوە کە قاوە خواردنەوەیەکی ئەوروپیە، بەڵام لەڕاستیدا بۆیەکەمجار لەمێژودا ئەم خواردنەوەیە لە"یەمەن" ئامادەکرا لەسەدەی (9)ز، سۆفیەکان لەکاتی "الاعتكاف"دا کە شەوان نەئەنوستن دەیانخواردەوە، پاشان گوازرایەوە بۆ نێو قوتابیان لەقاهیرە، دواتر هەموو میسر و پاشان لەسەدەی (13)ز لەنێو تورکەکاندا بلاوبۆوە. لەئەوروپا تا

پێش سەدەی (16)ز نەناسرابوو، ئەوەبوو لەلایەن بازرگانێکی خەڵکی (بوندقیە)برایە ئەوروپا.

http://lostislamichistory.com/5-muslim-inventions-that-changed-the-world/

https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_coffee

یەکەم ڕۆکێت (موشەك/ صاروخ) ساڵی 1633ز دروستکرا لەلایەن (لاغاری حەسەن شەلەبی) و خۆی ئامادەکرد کەلەبەردەم ئامادەبواندا ئەو بیرۆکەی تاقیبکاتەوە ، سوڵتانی عوسمانی ئەوکاتیش کە مورادی چوارەم بوو دەستخوشی لێکرد.ئەوەبوو لاغاری هەستا بەجێبەجێکردنی بیرۆکەکەی و کە بڕی "54"ڕتڵ باروتی لەخۆی بەستبوو و پێش ئەوەی دەرچێت . ئەوەبوو کاتێ هاویژرا پاش ئەوەی ماوەیەك بەرەو ئاسمان رۆیشت دواتر بەرەو خوار هاتەوە و بەشێوەیەکی سەلامەت کەوتە ناو ئاوەوە .. بەهۆی ئەم کارە جوانەیەوە لەلایەن سوڵتانەوە خەڵات کراو کیسەیەك زێڕی وەرگرت و کراشە ڕێکخەری چەك لەسوپای عوسمانیدا.

خۆر چەقە!

لەکۆمەڵەی خۆر

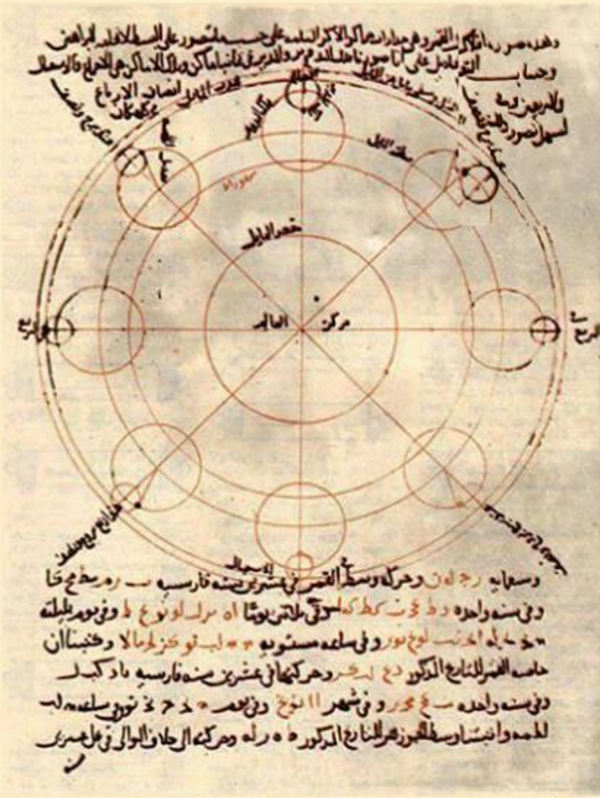
ئیبن شاطر
(٧٠٤ک/١٣٠٤ز–٧٧٧ک/١٣٧٥ز)

چەندین ساڵ لە پێش کۆپەرنیکۆسەوە سەلماندویەتی کە خۆر چەقی کۆمەڵەی خۆرە و هەموو هەسارەکانی تر بە دەوریدا دەسورێنەوە.

کۆپەرنیکۆس
1473 - 1543

لەپاش چەندین ساڵ و دوای ئەوەی کتێبەکەی ئیبن شاطر گوازرایەوە بۆ ناوچەکانی ئەوروپا بانگەشەی بۆ ئەوەکرد کە خۆی خاوەنی ئەو بیرۆکەیە!

جوڵەی هەسارەکان لەدیدی ئیبن شاطرەوە

وێنەیەکی ڕونکراوەی ئامێری
هەناسەدانی دروستکراو، کە
کەسە شارەزا و دەریاوانەکانی
بەغداد بەکاریان هێناوە
لەساڵی (400 ک/1100ز) . کە

بیرونی لەکتێبەکەی خۆی
ئاماژەی بەشێواز و چۆنیەتی
دروستکردنی ئەم ئامێرە
لەکتێبەکەی خۆی (الجماهر
فی معرفه الجواهر).

سەرچاوە/

لطف الله قاري: اضاءة زوايا جديدة للتقنية العربية الاسلامية. ص102

ئایا ئەزانی
زلۆبیا بۆ یەکەمجار کەسێکی کورد
دروستی کردووە لەئەندەلوس بەناوی
(زریاب).بۆیە خەڵکیش ناویاننا
(زریابیە) و دواتر بووە (زلابیە/ زلۆبیا)

نمونەی بیناسازی شارستانیەتە جیاوازەکانی
ئیسلامی لەبڵنگۆکانی مزگەوتی پێغەمبەردا
عوسمانی
مەمالیکی
شامی
شامی
مەمالیکی
عوسمانی

گرنگیدانی زانا موسڵمانەکان بە منارەی ئەسکەندەریە

وێنەی منارە و فانۆسی دەریایی ئەسکەندەریە
لە دەستنوسێکی ابوحامدی غرناتی

وێنەی منارەکە لە کتێبی العجایب

لەسەدەی 12زدا لەکتێبێکی پەیوەند
بە مێژوی ئەدەبی فارسی

کورسی مامۆستا

کورسی لەئێستادا ماناکەی بەو جۆرە لێکدەدرێتەوە کە هێمای بەرێوەبەری و دەسەڵاتە و ئەو کەسەی لەسەر کورسیەك دائەنیشێ لەدامودەزگایەکدا ناوی دەبرێ بەخاوەنی کورسیەکە chairman، سەرەتا ئەم ناوە چۆن هاتووە؟ نازانرێ بەڵام ئەوەی گرنگە بوونی کورسیە لەقوتابخانە و مزگەوت و زانکۆکاندا،، موسڵمانەکان بەر لە 1000ساڵ کورسیان داناوە و کەسی شارەزا و پسپۆر چۆتە سەری و لەوێوە وتار و بابەتی زانستی وتووە چونکە شوێنی بەرز لەچاو ئامادەبوان وا دەکات هەموان ئاگاداری دەرسەکە بن چ لەڕوی دەنگیش و چ لەڕوی ڕەنگیشەوە. ئیبن عەقیل کە وەفاتی کردووە لە 1119ز لە زانکۆی مەنصور لەبەغداد خاوەنی کورسی خۆی بوو کاتێ دەرسی وتوەتەوە. یاخود لە دانیشتنەکانی زانستەکانی فەرموده و نەحو ... بەهەمان شێوە بووە. هەروەها هەندێ جار دانیشتنەکان بە کورسی ناودەبرا بۆ نمونە "دانیشتنەکانی بەرامکە" ناودەبرا بە "کورسی بەرامکە"، هەروەکو چۆن لەئێستادا دەبینین لەزمانی ئینگلیزیدا ئەم زاراوە بەکاردەهێنرێ و دەوترێ chairman.

بۆیەکەمجار بیرۆکەی ئەوەی مامۆستا و قوتابی لە
قوتابخانەدا یەك جۆر پۆشاك و جلوبەرگیان لەبەردا بێت و
لەگەڵ بەرزی شوێنی مامۆستا بەسەر قوتابییەکانیدا داهێنانی
موسڵمانەکانە و بۆ یەکەمجار لەساڵی 830ز لەشاری بەغدا
ئەنجامدرا و لەپاشاندا لەیەکەم زانکۆ لە مەغرییبیشدا
جێبەجێ کراو لەوێشەوە گواسترایەوە ئەوروپا.

ئەلزەهراوی کێیە؟

ناوی خلف کورشی عباس زەهراوی ئەندەلوسیە. بەهۆی ناوداری کتێبی "التصريف لمن عجز عن التأليف" بۆتە سەرداری زانایانی نەشتەرگەری لە شارستانیەتی ئیسلامیدا، و مامۆستای زانستی نەشتەرگەری لەسەدەکانی ناوەراست و رێنسانسی ئەوروپی تا سەدەی 17ز. زەهراوی ئەستێرەیەکە لە ئاسمانی شارستانیەت و پێشکەوتندا هەمیشە دەگەشێتەوە، بەهۆی زۆری ئەو داهێنان و خزمەتانەی کەلە بواری زانستەکەیدا کردونی، کە لە ئەناسرێ. ئەبو قاسم زەهراوی لە شاری "Abulcasis" ئەورووپادا بە زەهرا "شارێکە دەکەوێتە دووری 6میل لە باکوری رۆژئاوای قورتوبە"وە لە ئەندەلوس لەدایك بووە لە ساڵی (325ك/936ز) و سەبارەت بە مردنەکەشی دوو ڕا هەیە، هەندێك پێیان وایە لە (404ك/1013ز) مردووە، هەندێکی تر پێیان وایە لە (427ك/ 1036ز)مردووە.

سەرچاوە
1. الزركلي: الاعلام، 2/ 310
2. الحموي: معجم البلدان، ج3/ 161.
3. د.راغب السرجاني: قصه العلوم الطبيه.

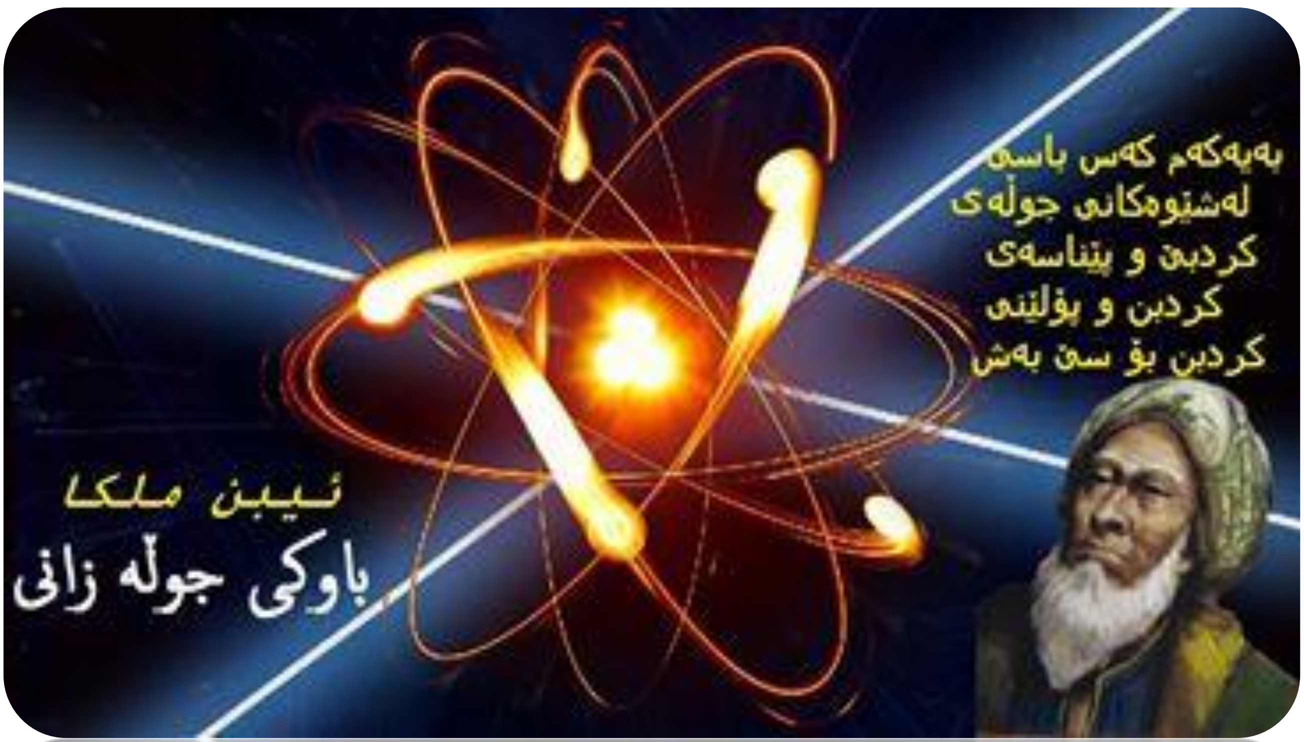

ئایا ئەزانی بۆ یەکەمین جار زانای
موسڵمانی ئەندەلوسی "ئەلزەهراوی"
لە کتێبە پزیشکیەکەی خۆیدا لەبەشێکدا
بە ناوی "جوانکاریە پزیشکیەکان" باسی
لە کرێمی دژە خۆر کردووە

ئیبن ملکا

باوکی جوڵەزانی" "
یبن مەلکا ئەلبەغدادی "فەیلەسوف و پزیشك و گەردونناس"بووە. دائەنرێ بەیەکەم کەس باسی لەشێوەکانی جوڵە کردبێ و پێناسەی کردبن و پۆلێنی کردبن بۆ سێ بەش.
ئەم زانا گەورەیە لە بەصرە لەدایك بووە لە (480-560ك/ 1087-1165ز)، لەپاشاندا هاتۆتە بەغداد و

لەلایەن خەلیفەوە پشتیوانی لەکارەکانی کراوە و پێداویستی تاقیکردنەوەکانی بۆ ئامادەکراوە و هاوسەردەمی هەردوو خەلیفەی عەباسی (مقتدی و موستەنسر)بووە ئەم داهێنانەی ئەم زانایە بە چەندین سەدە لەپێش نیوتنەوە بووە

http://www.thestargarden.co.uk/Force-and-energy.html

____

ئەبوبەکری کەرخی دائەنرێ بەیەکێ لە زانا شارەزاکانی زانستی بیرکاری لەبەغداد لە دەورانی عەباسیدا، لێهاتویەکانی لە بواری ئەندازیاریدا Al-Karaji دەگەڕایەوە بۆ ئەو گرنگیدانە زۆرەی بە جەبر و ژمێریاری.

داهێنانەکەی
دۆزینەوەی رەگی ژمارە بێ دەنگەکان (ئەوانەی کە لەژێر ڕەگی دوجادا دەرنایەن وەك 2،3،5،6،7،8،10). هەروەها داهێنانی چەند بیردۆزێکی تایبەت بە کۆی چوارجا و شەش جا

ئەمەش لینکی کتێبی (الجبر و المقابلە)ی ناسراو بە (الفخری)یە کە لەساڵی (1853)ز بڵاوبۆتەوە

https://books.google.iq/books?vid=0uw8l9FL-Tnu1iaVc2MAt6&id=tRQVa-zmKUwC&printsec=titlepage&dq=Ibn&hl=fr#v=onepage&q=Ibn&f=false

ئەلکەرخی

داهێنانەکەی

دۆزینەوەی رەگی ژمارە بێ دەنگەکان (ئەوانەی کە لەژێر رەگی دوجادا دەرنایەن وەك 2،3،5،6،7،8،10). هەروەها داهێنانی چەند بیردۆزێکی تایبەت بە کۆی چوارجا و شەش جا

کتاب فی الجبر والمقابلة وهو المعروف بالفخری
للشیخ العلامة ابی بکر محمد بن الحسن الکرخی

EXTRAIT DU FAKHRÎ,

TRAITÉ D'ALGÈBRE

PAR ABOÛ BEKR MOHAMMED BEN ALHAÇAN ALKARKHÎ

(MANUSCRIT 952, SUPPLÉMENT ARABE DE LA BIBLIOTHÈQUE IMPÉRIALE);

PRÉCÉDÉ

D'UN MÉMOIRE SUR L'ALGÈBRE INDÉTERMINÉE

CHEZ LES ARABES,

PAR F. WOEPCKE.

PARIS.

IMPRIMÉ, PAR AUTORISATION DE L'EMPEREUR,

A L'IMPRIMERIE IMPÉRIALE.

M DCCC LIII.

کتێبەکە بە زمانی فەرەنسی

یاری "بولو" یەکەم یاری موسڵمانەکانە داهێنە ری یارێکە (هارون رەشیدە)
خەلیفەکانی عەباسیش زۆربەیان تامەزرۆی ئەم یاریە بون
سەرەتا لە دەورەی هارون رەشیدەوە (170-193)ك ئەم یاریە ئەنجام دراوە
وە لە ساڵی 485 فارسە کان ئە م یاریە یان کرد
لە سالی 1922 ئە م یاریە گە شتە ئە رجە نتین

http://www.mainlesson.com/display.php?author=audisio&book=harun&story=hunt

http://www.cais-soas.com/CAIS/Sport/polo.htm

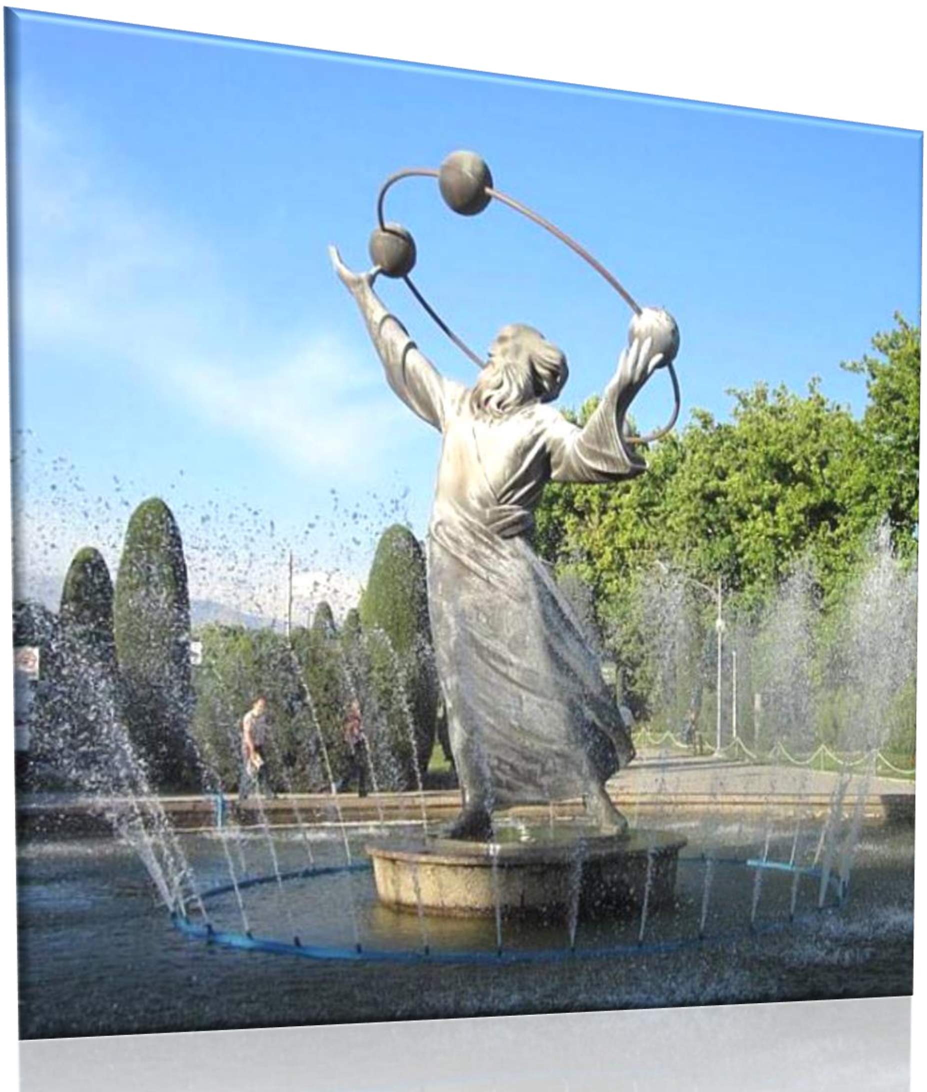
http://archive.aramcoworld.com/issue/201304/polo.game.of.kings.htm

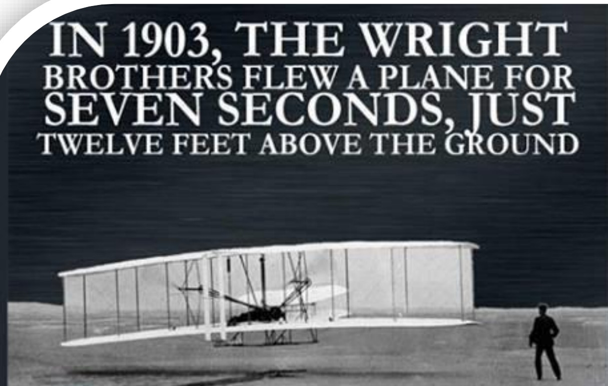

بیرۆنی

(بیرۆنی **)** زانای گەورەی فەلسەفەو فەلەکناسی و بیرکاری .
ئەم داهێنانەی نیشاندا بەسەلماندنەوە:

1. خێرایی تیشك "ڕووناكی" زۆر خێراترە لەخێرایی دەنگ.
2. جیاوازی كردووە لەنێوان پلەی گەرمی ئاوی كوڵاو و ساردداكە ناوی بردووە بە پلەی "غلیان".
3. دیاریكردنی كێشانەی كانزاكانی كردووە وەك "ئاڵتون، ئاسن، یاقوت، زومرد، زیو، مسی زەرد، ...).

لەساڵی ١٩٠٣ لەلایەن برایانی ڕایتەوە فرۆکەیەك دروستکرا،کە تەنها ٧چرکە فڕی و ١٢پێ بەرزیۆوە.

لەساڵی ١٦٣٠ز لەلایەن ئەحمەد چەلەبیەوە دەورانێکی بازنەیی کرد بە دووری ٢میل لە ئەوروپاوە بۆ بەشی ئاسیەکەی ئیستەنبوڵ. ئەمەش یەکەمین گەشتی فڕینە بەنێو کیشوەرەکاندا.

http://www.thelivingmoon.com/44cosmic_wisdom/02files/Muhammad_ibn_Zakariya_al-Razi.html

ئوستورلاب :
ئامێرێکە بۆ پێوانی دوری
شوێنە کان بە کاریە ت
وە ك قیبلە نماو GPS یش
بە کاردێ
مریە م ئوستورلابی
داهێنە ری ئوستورلاب

https://beforenewton.wordpress.com/daily-readings/science-in-the-islamic-world/mariam-al-ijliya-al-asturlabi/

ئیدریسی کێیە؟!

ناوی ئەبو عبدالله محمد کوڕی محمدی ئیدرسیە، دائەنرێ بە دامەزرێنەری زانستی جوگرافیا.

موحەممەد ئیدریسی پاش ئەوەی پاشای صقلیەی نورماندی "روجری دووەم"لەساڵی (1139)ز لەخۆی نزیك كردەوە و هاوكاری كرد لە دراسەكردنی زانستی جوگرافیادا، ئەوەبوو ئیدریسیش هەستا بە لێكۆڵینەوە و كۆكردنەوەی هەرچی نەخشە جوگرافیەكانە و زیاتر لە هەزار گەڕیدە و دەریاوانی بینی و لەپاش (15)ساڵ توانی كتێبەكەی بنوسێت بەنێوی "نزهە المشتاق إلی اختراق الآفاق" كە بە كتێبەكەی ڕوجریش دەناسرێ (The book of Roger) و پێشكەشی پاشای بكات كە پێك هاتبوو لە (70) نەخشەی وردی وڵاتان و جیهان كە پێشتر هیچ جۆرە هاوشێوەیەكی نەبوو، لەگەڵ شیكردنەوەیەكی تەواوەتی بۆ هەر سێ كیشوەری ئاسیا و ئەفریقیا و ئەوروپا بكات تاوەكو هێڵی كەمەرەیی، ئەمەش بە 200ساڵ پێش ماركۆ پۆلۆ بوو. هەروەها بۆ یەكەمجار پێشبینی كرد بۆ چێوەی زەوی و بە (22.900)میل پێوانەی كرد كە بە پێی زانستی ئەمرۆ نزیكایەتی زۆری هەیە كەبە (24.902)میل دیاریكراوە.

http://www.moroccoworldnews.com/2013/02/76964/moroccos-charif-al-idrissi-the-greatest-medieval-arab-geographer/

http://www.marefa.org/index.php/%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%AF%D8%B1%D9%8A%D8%B3%D9%8A

الزهراوی : یه كه مكه س بو كه نه شته رگه ری ناو سكی كرد وه یه كه م كه سیش بو حه بی كه بسولی دروستكرد له ریخۆله ی پشیله به جۆرێ كه قوت ئه درا دوای ماوه یه شی ئه بۆوه .

http://www.1001inventions.com/mt/archives/blog_26/8APharmmacy.pdf

https://www.rcpe.ac.uk/sites/default/files/ex-libris_7.pdf

ئه و دو كه سه ی قاڕه ی ئه مريكايان دۆزيه وه پێش كريستۆڤه ر

1- **تشينغ هوو** كه به عەرەبی "**حجی محمود شمس**"ه...
یەکێکە لەدەریاوانە موسڵمانە چینیەکان، لەدایکبوە لەساڵی (1371)ز، لەبنەماڵەیەکی موسڵمان بەناوی (ما) لەناوچەی (بوتان) لەباشوری رۆژئاوای چین. چۆتە لای ئەمیری ناوچەی "تشو دی" لەبنەماڵەی "مینغ" و کراوەتە ئەمیری دەریاوان (پەکینی ئیستا). له مۆزه خانه ی چين مێژوه كه ی پارێزراوه .

2- پیری رێس

یە کی بوە لە نە خشە کیشە مسولمانە کان لەدایك بووە لە غالیبولی، کە بنکەیەکی ئیداری دەریایی عوسمانی بوو، بەهاوبەشی لەگەڵ مامی "ریس کمال" بەشداری کردووە لەشەری نێوان عوسمانیەکان لەگەڵ بوندقیە ساڵی 1498ز تاوەکو 1502ز.

پاش سەرکەوتنیان لەو شەرە کرایە گەورەی دەریاوانی میسر و هەر بۆیەش هەستا بەنەخشە کێشانی چەندین نەخشەی جۆربەجۆر لە "ولاتی میسر و جیهان و و کیشوەری ئەوروپا" و هەردوو ئەمریکاکە و ....

https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%AA%D8%B4%D9%86%D8%BA_%D8%AE%D9%87

https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%A8%D9%8A%D8%B1%D9%8A_%D8%B1%D9%8A%D8%B3

وێنەی **"پیری ریس"** لەگەڵ پاڵەوانی یاری **"Assassins"**

ئەم دەریاوانە موسڵمانە "پیری ریس" بەڕادەیەك بۆتە جێگای سەرسامی خۆرئاواییەکان بەهۆی توانا بێهاوتاکەی لەبواری نەخشەکێشاندا ئەبینین جگە لەوەی چەندان لێکۆڵینەوە و کتێب و فیلمی بەڵگەنامەیی لەسەر کراوە

خراوەتە نێو یاری "Assassins/ " کە تیایدا وەکو کەسێکی شارەزا لەبواری نەخشەکێشان و دەریاوانێکی لێهاتوو بەدەر دەکەوێت کە پاڵەوانی یاریەکە سودی لێوەردەگرێت .

داهێنانی قه ڵه م جاف له لایه ن (المعز لدين الله) خه ليفه ى فاتيميه كان بو له ساڵى 953 له ميصر داهێنرا كه بڕياريان‌دا چيتر په ڕى باڵنده نه كرێته ناو مره كه ب به ڵكو مره كه ب بخرێته ناو قه ڵه م .

http://computer7000.blogspot.com/2015/06/fountain-pen.html

http://www.slideshare.net/AbdullahIjaz/muslim-contribution-to-science-30101272

شه تره نج

یاریه کی جه نگی بو له هندستان وه ك

جه نگی نێوان دو کۆمه ڵ ئه کرا دواتر ئه م یاریه گوازرایه وه بۆ ولاتی فارسو ئنجا ناوچه عه ره بیکان مسوڵمانان ئه م یاریه جه نگیه یان گۆری بۆ یاری فکری واتا به میشك بکرێ نه ك به جه سته دواتر بوه یاریه کی عالمیو گواسترایه وه بۆ ئه ورویپا قه شه کانی مه سیح ئه م یاریه یان قه ده غه ئه کرد پێیان

وابو یاری کافرانه

http://abunawaf.com/25715-%D8%AD%D9%82%D8%A7%D8%A6%D9%82-%D8%AA%D8%A7%D8%B1%D9%8A%D8%AE%D9%8A%D8%A9-%D8%B9%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%B7%D8%B1%D9%86%D8%AC/

موسڵمانەکان
بۆ یەکەمجار یاری شەترەنجیان
لەیاریەکی جەنگیەوە گۆڕی
بۆ یاریەکی فیکری و نێودەوڵەتی

https://menoflostglory.wordpress.com/category/1-%D8%AA%D8%A7%D8%B1%D9%8A%D8%AE-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D9%88%D9%85-%D9%81%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%AD%D8%B6%D8%A7%D8%B1%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D8%B3%D9%84%D8%A7%D9%85%D9%8A%D8%A9/1-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AE%D8%AA%D8%B1%D8%B9%D9%88%D9%86-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B3%D9%84%D9%85%D9%88%D9%86/page/41/

#http://sufistik.com/banu-musa-tiga-ilmuwan-bersaudara/

https://islaminindonesia.com/2013/12/18/latinized-names-of-muslim-scholars/

http://www.lib.udel.edu/ud/spec/exhibits/alchemy/ia.html

http://nataatmadja.blogspot.com/2015/06/jabir-ibn-haiyan-803-c.html

عه مامه

یه که مجار عه مامه له لایه ن مسوڵمانانی سۆدان ئه کرایه سه ر بۆ پێچانەوەی سەر نەبوو بەڵکوو ئەوە کفنەکەیان بوو لەسەریان هەڵپێچابوو ئەمە لەبەر ئەوەی لەخوا بترسن کاتێک بڕیارێک دەدەن ، و

هەمیشه مردنیان له یاد بێت

http://hekmatdaoud.com/web/?p=810

http://archive.aawsat.com/leader.asp?article=314119&issueno=9736#.VzJOMFUrLIX

https://books.google.iq/books?id=GdbYAQAAQBAJ&pg=PA70&lpg=PA70&dq=Sudanese+turban+shroud&source=bl&ots=ppa7nYwUST&sig=VriytSoUzLzUgpz6D0V6s28JUhA&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwj0tZXr8ujKAhVHXSwKHUN-BuUQ6AEIITAB#v=onepage&q=Sudanese%20turban%20shroud&f=false

جاك سپارۆ كێیە؟

ناوی ڕاستەقینەی (جاك بیردی)یش ناوی هاتووە. لەدایك بووە لە بەریتانیا. هەڵهاتووە بۆ تونس دوای ئەوەی باوەری بە ئیسلام هێناوە لەگەڵ تەواوی سەرانی كەشتیەكەیدا لە سەدەی 16ز. خۆشەویستیەكی زۆری بۆ باڵندە هەبووە هەربۆیە نازناوی (سپارۆ) كە بەواتای (باڵندە) دێت لێناوە.

پاش ئەوەی بۆتە موسڵمان ناوی خۆی گۆریوە بۆ (ریس یوسف) یان (یوسف ریس) و زەواجی كردووە لەگەڵ ئافرەتێكدا كە ئەویش بۆتە موسڵمان بەناوی (یاسمین صقلی) .

ئەم دەریاوانە پێش موسڵمانبونی شەراب خۆر و سەرخۆشێكی بێ وێنە بووە بەڵام پاش موسڵمانبونەكەی ئیدی وازی لێهێناوە و نەگەڕاوەتەوە سەری.

هەروەها رۆڵێكی گەورەی گێراوە لە ڕزگاركردنی هەزاران موسڵمان و یەهودی كە بەهۆی دادگای پشكنینەوە ناچار دەبون لە ئیسپانیا هەڵبێن و خۆیان بدەنە دەریاوە و بێنە جیهانی ئیسلامی، ئەم دەریاوانە بەهۆی توانا و سەلیقە جوانەكەیەوە توانیویەتی گیانی هەزاران موسڵمان لە مردن بپارێزێت.

http://www.14publications.com/blog/the-pirates-of-the-caribbeans-jack-sparrow-a-muslim/

http://www.virtualmosque.com/society/entertainment/the-legend-of-captain-jack-from-birdy-to-sparrow/

http://www.14publications.com/blog/the-pirates-of-the-caribbeans-jack-sparrow-a-muslim/

http://www.bl.uk/reshelp/findhelpsubject/history/history/asiansinbritain/professionalsentrepreneursandprinces/professionals.html

http://www.bhuntold.co.uk/queens-hotel/

https://heraldodeoregon.wordpress.com/2014/10/02/

http://muslimheritage.com/article/pioneer-physicians

http://jap.physiology.org/content/105/6/1877

http://saranajjar.blogspot.com/2013/04/blog-post_9850.html

ژماره سفر

ژماره عەرەبیەکان	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
عەرەبی - هندی	٠	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩
عەرەبی - هندی رۆژهەلاتی - فارسی	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
هندی (ئێستا)	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९
تـــامیل		௧	௨	௩	௪	௫	௬	௭	௮	௯
رۆمانی (ئەوروپی)		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX

موسلمانەکان توانیان بۆ یەکەمجار ژمارە سفر دابهێنن و لەپێش ژمارە یەکەوە دایبنێن، بەهۆی ئـــەم داهێنانەشـەوە ژمارە ڕۆمانیەکان شکستیان هێنا چونکە نەدەتوانرا بە ئاسانی ژمارەی "دەیان و سەدان و .... "یان پێ بنوسرێ.

https://www.quora.com/Why-are-the-so-called-Arabic-numerals-0-1-2-3-4-5-6-7-8-9-not-used-in-Arabia-What-numeral-set-is-used

http://www.muslimheritage.com/article/merv-history-science-and-learning#section5

https://en.wikipedia.org/wiki/Al-Khazini

یەکەم هەڵبژاردن لەسەر شێوازی نوێ

بۆ یەکەمجار هەڵبژاردن کە هەردوو ڕەگەز (ژن و پیاو) بەشداری تێدا بکەن بۆ هەڵبژاردنی سەرۆک (خەلیفە)ی وڵات .. لە هەڵبژاردنی عوسمان و عەلی (ڕەزای خوایان لێ بێت)دا بوو... کەلەلایەن ئەندامی شورای ئەو کات (عبدالرحمن کوری عوف)ەوە سەرپەرشتی کرا.

سه رچاوه : له کتێبی ژیان نامه ی خه لیفه
کان عمر بن خطاب عثمان بن عفان

کتێبێک لەسەر "چێشت لێنان"
پێش (١٠٠٠) ساڵ لەمەوبەر
" كتاب الطبخ " لابن سيار الوراق في المكتبة الوطنية في فنلندا

http://nataatmadja.blogspot.com/2015/06/780-840-ce-abu-abdullah-mohammad-bin.html

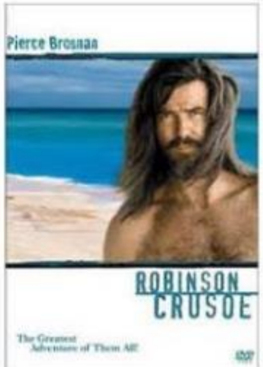
http://kathyreck.weebly.com/al-khwarizmi---father-of-algebra.html

https://en.wikipedia.org/wiki/Muhammad_ibn_Musa_al-Khwarizmi

كـارتـۆن

بیرۆکەی هەر یەکە لەم فیلمە سینەمایی و ئەفلام کارتۆنانە لەچیرۆکی (حي بن يقظان/ زیندووی بێدار)ەوە وەرگیراوە

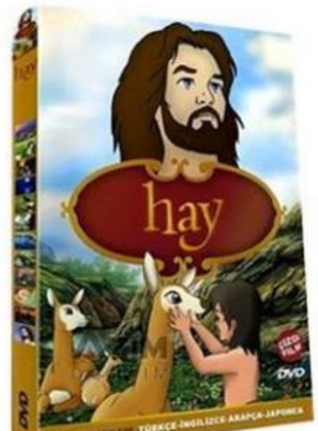

*ئەم چیرۆکە بۆ یەکەمجار لەلایەن ئیبن سیناوە نوسراوە، پاشان ئیبن نەفیسیش لەسەر ئەو بیرۆکە چیرۆکێکی نوسی و دواجاریش ئیبن توفەیل نوسیویەتی.

حي بن يقظان

سەرچاوە

- عباس محمود العقاد: أثر العرب في الحضارة الاوروبيه
- د.سليم الحسني: 1001 اختراع

لە یەکێ لە دەستنوسەکانی شارستانیەتی ئیسلامی باس لە جلوبەرگی تایبەت بە پارێزگاری لە تەقینەوە و ئاگر کراوە. وەك لە وێنەکەشدا بەدیار دەکەوێ ئەم جلوبەرگە تەنانەت کراوەتە بەر ئەسپەکانیش تاوەکو گیانیان پارێزراو بێت .

https://www.youtube.com/watch?v=48TwU3ba-Z0

ئیمپڕاتۆر نۆرمان
یه کێکه له ئیمپڕاتۆره کانی ئه وروپاکه خولیای
جلوبه رگی مسوڵمانان بوه وه ک عه باو مێزه ر
وه به زمانی عه ره بیش قسه ی کردوه هه ر بۆیه
عه بای ڕه ش له کاتی بۆنه و ئاهه نگی ته خه روجا
ئه پۆشرا له ولاتانی ئه وروپا

ڕۆدریگۆ

یەکەم دەریاوانی موسڵمانی ئەندەلوسی بوو کە جێگری کریستۆڤەر کۆڵۆمبس بوو.
ئەم دەریاوانە لەکاتی گەشتکردنی لەگەڵ کۆڵۆمبسدا باوکیان کوشت لە ئەندەلوس بە تۆمەتی موسڵمانی لەلایەن مەسیحیە توندرەوەکانەوە. کۆڵۆمبسیش لە یاداشتەکانی خۆیدا ناوی تۆمارکردووە کە یەکەم کەس بووە زەوی نوێ "ئەمریکا"ی بینی و بەڵێنی دیاریەکی گەورەی پێدا بەڵام کۆڵۆبس دوای بەڵێنەکەی نەبردە سەر و دیاریەکەی پێنەدا.
ئەم پەیکەرە ئێستا لە ئیشبیلیەیە کە یەکێکە لە شارەکانی ئەندەلوس.

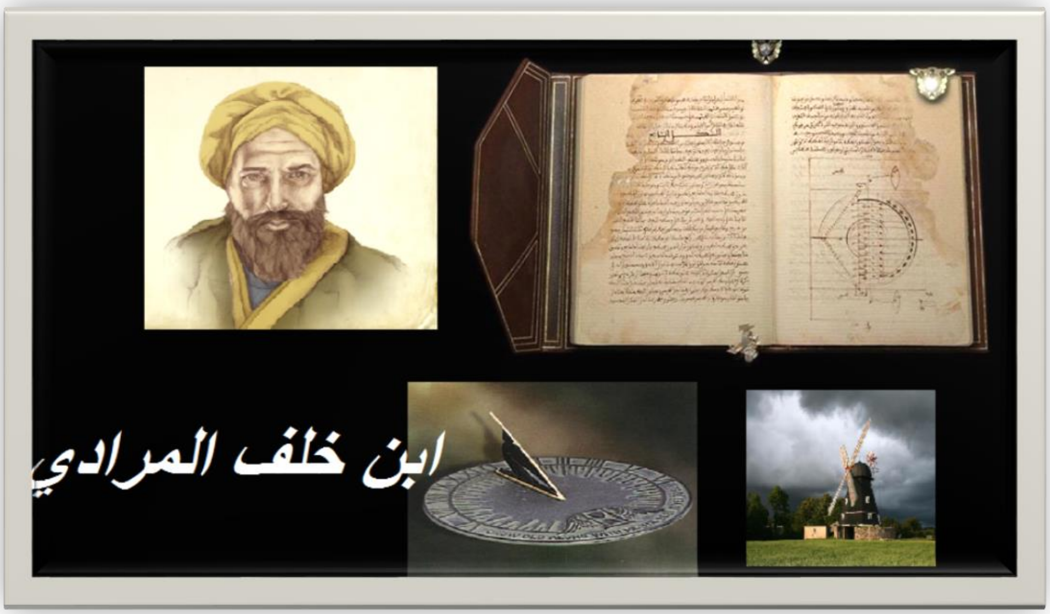
http://www.muslimheritage.com/article/ibn-khaldun%E2%80%99s-theory-taxation-and-its-relevance-today

http://www.flickriver.com/photos/ottomanpictures4/popular-interesting/

ابن خلف المرادي

زانا و ئەندازیاری ئەندەلوسیە و دانەری کتێبی "کتاب الٲسرار فی نتائج الأفکار" کەلەلایەن "لورنسیەکانەوە"ەوە لەفلورەنسا دۆزرایەوە، ئەم دەستنوسە ژمارەیەکی زۆر دیزاینی سەعات و چەندین ئامێری تری لەخۆگرتووە، لەگەڵ ئاشی هەوایی،، هەروەها شەرحی (31)ئامێری میکانیکی و سەعاتی شەمسی بەشێوەی زۆر پێشکەوتوو باس کردووە.

فارابی

دانەری یاساکانی ژەنینی ئامێرە مۆسیقاییەکان

فارابی بە ڕەگەز تورك دائەنرێ بەیەکەم دانەری یاسای ژەنینی ئامێرە مۆسیقاییەکان، کە تاوەکو ئێستاش پەیڕەویان لێ دەکرێت، هەروەها خاوەنی چەندین ئاوازی میوزیکیە.

"مامۆستای دووەم"

....

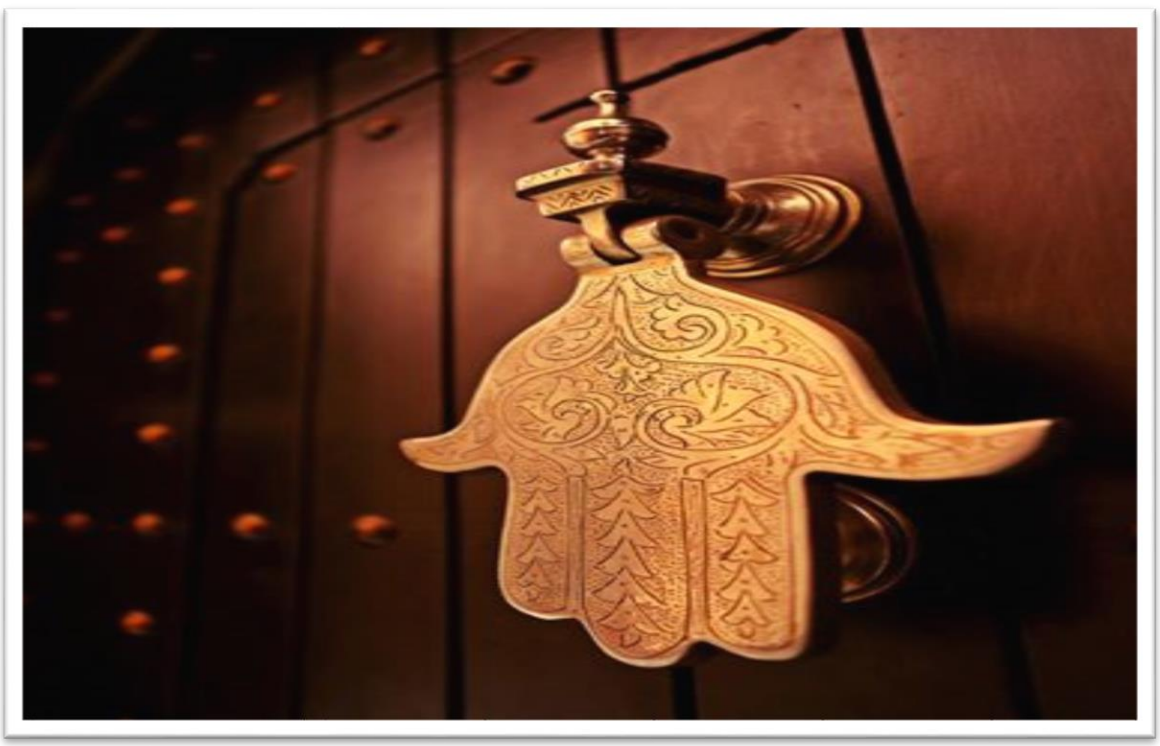
ناوی "ئەبو نەصر محمد کوڕی محمد کوڕی ئوزلغ کوڕی ترخان ئەلفارابیە. لە دایکبووە لە (260ك/874ز) لە فاراب لە هەرێمی تورکستان و وەفاتی کردووە لە (339ك/950ز). یەکێکە لەفەیلەسوفە موسڵمانەکان و بە دانایی و زانستی فەلسەفە بەناوبانگ بووە. بۆیە نازناوی فارابی لێنراوە بەناوی ناوچەی لەدایکبونەکەیەتی کە ویلایەتی فاراب بووە. باوکی سەرۆك لەشکر بووە. هاتۆتە بەغداد بۆ ماوەیەك و پاشان چۆتە سوریا و گەڕاوە بە شار و ولاتاندا و پاشان گەڕاوەتەوە دیمەشق و لەوێ ماوەتەوە تاوەکو وەفاتی کردووە. ناودەبرێ بە مامۆستای دووەم لەبەر ئەوەی مامۆستای یەکەم کە لەبواری مەنتیقدا هەبێ ئەرستۆی فەیلەسوفی یۆنانیە و فارابیش ئەو کەسەیە کە شەرحی مەنتیقەکەی ئەوی کردبێ بۆیە دەبێتە مامۆستای دووەم.

فارابی
”دانەری یاساکانی ژەنینی
ئامێرە مۆسیقیەکان”
رەسمی ناو کتێبی ”الموسیقی الکبیر”
کە لەلایەن فارابیەوە نوسراوە

ته قلو باب

ئەمە داهێنانی دەورانی مسولمانانی عوسمانیە کە لە جیاتی زەنگی ئێستا بەکارهاتووە

https://books.google.iq/books?id=EuxsKUAY0qAC&pg=PA153&lpg=PA153&dq=door+knockers+Ottoman&source=bl&ots=VPt9W0GNBi&sig=YHK6kb0umfDJbrh9648zk88koE0&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjIyqvcoOzLAhWCIpoKHXJCDyoQ6AEIGzAA#v=onepage&q=door%20knockers%20Ottoman&f=false

ئامێری فێنك كه ره وه له لایه ن مسوڵمانان
Captador de viento

عه باسسیه كان له به غداد دائه نرێن به یه كه م داهێنه ری فێنككه ره وه بۆ كۆشكو دیواره كان

عەباسیەکان لە بەغداد دائەنرێن بەیەکەم داهێنەری فێنککەرەوە و بەتایبەتیش بۆ سەردەمی خەلیفەی بەتوانا (هارون ڕشید)ی دەگێڕنەوە کە هەستاوە بە دانانی ئەم فێنککەرەوەیە لە کۆشك و خەستەخانەکاندا و کە بەهەمان شێوەی (دکت)ی ئێستا بووە، بەڵام موسڵمانەکان پێیان وتووە (بادهنج)،جا بۆ ئەم مەبەستە هەستاون بە دانانی کەتان و لێدانی بۆن لە کەتانەکەوە تاوەکو لە کاتی فێنکیەکەدا بۆنی ژورەکەش خۆش ببێت، هەروەها لەلایەن گەریدە ئیسلامی و ئەوروپیەکانەوە ئاماژە دراوە و لەشیعری شاعیرەکانیشدا ئاماژەیان پێداوە.

http://moleskinearquitectonico.blogspot.com/2009/07/la-otra-cara-de-dubai-torres-de-viento.html

http://www.ideassonline.org/public/pdf/Iran-WindTowers-ESP.pdf

داهێناتی مسولمان ئامێری فێنککه ره وه

فانۆسی ڕەمەزان

موسڵمانەکان لەدەورانی خیلافەتی ئیسلامیدا لەبەر ئەوەی هەندێکی زۆریان ماڵیان لەمزگەوتەوە دوور بوو، وە گوێیان لە بانگ نەدەبوو لەکاتی ئێوارەدا و تاوەکو ڕۆژووەکەیان بشکێنن، هەربۆیە کەسی بانگبێژ لەکاتی بانگی ئێوارەدا دەچووە سەر بەرزترین بڵندگۆی مزگەوتەکە و لەوێ فانۆسەکەی دائەنا تاوەکو شەوقەکەی

لەلایەن خەڵکە دوورەکەوە ببینرێت و رۆژوەکەیان بشکێنن .... ئیتر ئەم فانۆسە لەسەر بڵندگۆی مزگەوتەکە دەماوە تاوەکو کاتی (ئیمساك) کەلەلایەن بانگبێژەکەوە دەهێنرایە خوارەوە و ئەمەش بەڵگەبوو لەسەر دەست پێکردنی رۆژێکی تری نوێ بۆ رۆژوو گرتن.

هەروەها وەك خۆشی دەربرینێك بۆ مانگی رەمەزان لەسەردەمی فاتمیەکاندا و لەسەردەمی المعزالدین الله لەمیسر لەساڵی (362ك/973ز)ەوە کردیە عادەت کە لەحەوتەم رۆژی رەمەزاندا وەك خۆشی دەربرینێك بۆ ئەو مانگە هەموو کۆڵانەکان بەفانۆس برازێننەوە و شەوەکەی روناك بکەنەوە.

تۆپی بەربانگ

یەکەم رۆژی رەمەزانی ساڵی (865)ز لەشاری قاهیرەی پایتەختی میسر سوڵتانی مەمالیکی "خشقدم" هەستا لە
کـاتی بانـگی ئـێوارەدا بەتـەقاندنی تۆپێك، خەڵکەکە گوێیان لەو دەنگـە بوو وایانزانی سوڵتان بـۆ مــەبەستی رۆژوو
شکاندنی ئەوان ئەو تۆپەی تەقاندوە! بەڵام مێژونوسان دەڵێن سوڵتان ئەو تۆپەی تازە بۆ هاتووە و لەو کاتەدا بەبێئاگایی لەکاتی بەربانگ تۆپــەکەی تەقاندووە، بەڵام کاتێ بینی خەڵکەکە بەمە خۆشحاڵن و دەستــخۆشیان لێکرد، فەرمانیدا بکرێتە کارێکی رۆژانە و لەکاتی بەربانگدا
بتەقێنرێ،پاشان تەنانەت بۆ کاتی بەرۆژوو بون (ئیمساك) و خۆرکەوتنیش دەتەقێنرا. یەکەم ولات لەدوای میسر، شامیەکان بون پاشان بەغداد و وڵاتـی تر ئەم کارەیان ئەنجامدا و بووە کلتورێك لەناویاندا.

تۆپی بەربانگ
لەچیەوە هاتووە؟!

تۆپخانە

تۆپخانە و دروستکردنی تۆپ لە مێژووی عوسمانیدا دەگەڕێتەوە بۆ دەورانی سوڵتان (موڕادی یەکەم) کە لە جەنگی "کۆسۆڤۆ"دا بەکاری هێنا. پاشان گەورەترین تۆپخانە دروستکرا لە سەروەدەمی سوڵتانی لاو (محمد فاتیح) بۆ تێکشکاندنی شوراکانی قوستەنتنیە. دواتر تۆپخانە لە ئەوروپا خێراییەکی زۆری بەخۆوە دی لەبەرەو پێشچونیدا لە چاو عوسمانیەکان لە سەدەی 17ز.

چادرگەی عوسمانی

گرنگیدان بە چادرگە لە مێژوی عوسمانیدا زۆر بڵاوە و تەنانەت چادرگەکانی عوسمانی جێگای سەرسامی خۆرئاواییەکان بون و لەکاتی شەڕەکاندا بە یەکێ لە دەسکەوتە باشەکان دایان دەنا ئەگەر بەدەستیان کەوتبا، عوسمانیەکان ئەو شوێنی کە چادرگەکانیان تێدا دەپاراست پێیان دەوت(مهترهانه). جۆرەکانی چادرگەش ئەمانە بون:

یەکەم:

ژوری سەردار و گەورە (چادرگەی سوڵتانەکان)

ئەم چادرگەیە لەکاتی گەشت و رۆیشتنەکاندا بەکاردەهات بۆ سوڵتان و شێخولئیسلام و وەزیرەکان خاوەن پۆستە باڵاکانی دەوڵەت کە لەلای چادرگەی سوڵتاندا هەڵئەدران و بەهەمان جۆر بوون.

دووەم:

چادرگەی پاشا

تایبەت بوو بە وەزیرەکان، کە تیایدا گەورە و سەرکردەکان گفتوگۆ و رێگاچارەیان دائەڕشت تێیدا بۆ بردنەوەی شەڕەکە.

سێیەم:

چادرگەی پشوو و خەلوەکێشان

ئەم چادرگە تایبەت بوو بە سەدری ئەعزەم "راوێژکاری گەورە" کە شوێنی پشوو و خەوی بوو.

چوارەم:

چادرگەی گەنجینە

بەکار دەهێنرا بۆ پاراستنی کەلوپەلی جەنگی لە کاتی رۆیشتن و گەشتەکاندا.

پێنجەم:

چادرگەی گەرماوەکان

ئەم چادرگانە زۆر بون بۆ زۆربەی گەشتیار و کارمەندان بەکار دەهات کە خۆیان تێدا ئەشۆرد.

شەشەم:

چادرگەی نەخۆشخانە

ئەم چادرگە لەناوەوە بەش بەش بوو بەشی چارەسەر و مانەوەی نەخۆش و

حەوتەم:

چادرگەی خەزنکردنی خۆراك

ئەمەش تایبەت بوو بە عەمبار و خەزنکردنی خۆراك لەکاتی گەشتەکاندا.

چادرگەی عوسمانی
چادرگەی سوڵتانەکان
چادرگەی پاشا
چادرگەی پشوودان و خەلوە کێشان
چادرگەی سەرکردەی سوپا
چادرگەی گەنجینە
چادرگەی گەرماو
چادرگەی نەخۆشخانە
چادرگەی خەزنکردنی خۆراك

عائیشەی قورتوبی

خانمی موسڵمانی ئەندەلوسی خاوەنی یەکەمین کردنەوەی هۆڵی ئەدەبیە تایبەت بە ئافرەتان؟
رۆزهەڵاتناس "گۆستاف لۆبۆن"یش لەو بارەیەوە دەڵێ:"موسڵمانەکان خاوەنی یەکەمین هۆڵی ئەدەبین تایبەت بە ئافرەتان و ئەورووپیەکانیش لەوانەوە فێربون".

فاتیمەی فەهری

خاوەنی یەکەم زانکۆ لەجیهاندا"859"ز
ئەم خاتونە لەگەڵ ئەوەی کە خۆی کەسێکی زیرەك و خوێندەوار و موسڵمان بووە هەوڵی داوە لەڕێگای ئەو میراتەی لەباوکیەوە بۆی بەجێ ماوە خزمەتی مرۆڤایەتی بکات هەربۆیە لەسەردەمی دەوڵەتی ئەداریسە و لەسەردەمی مەلیك "ئیدریسی دووەم" هەستا لەبنیاتنانی ئەم قوتابخانەیە کەلەیەك کاتدا پەیمانگایەکی ئاینی بوو لەهەمان کاتیشدا زانکۆیەك بوو بۆ زانستە جۆربەجۆرەکان هەربۆیە دەڵێن یەکەم زانکۆ لەسەر شێوازی نوێی ئەم سەردەمی دروست کرابێت زانکۆی قروویینە. پاشتریش لەلایەن براکەیەوە مزگەوتێك لەتەنیشتیەوە دروست کرا.

http://www.art.com/products/p22113745768-sa-i7636180/an-arab-dyer-dyeing-cloth-and-the-tools-of-his-trade.htm?rfid=547673&tkid=0&ctid=263316052&sorig=0%3FWT.cg_n%3DGallery+Search+Redirect&WT.oss=22113745768%2A&SSK=22113745768%2A&RFID=547673&aaCanvas=true

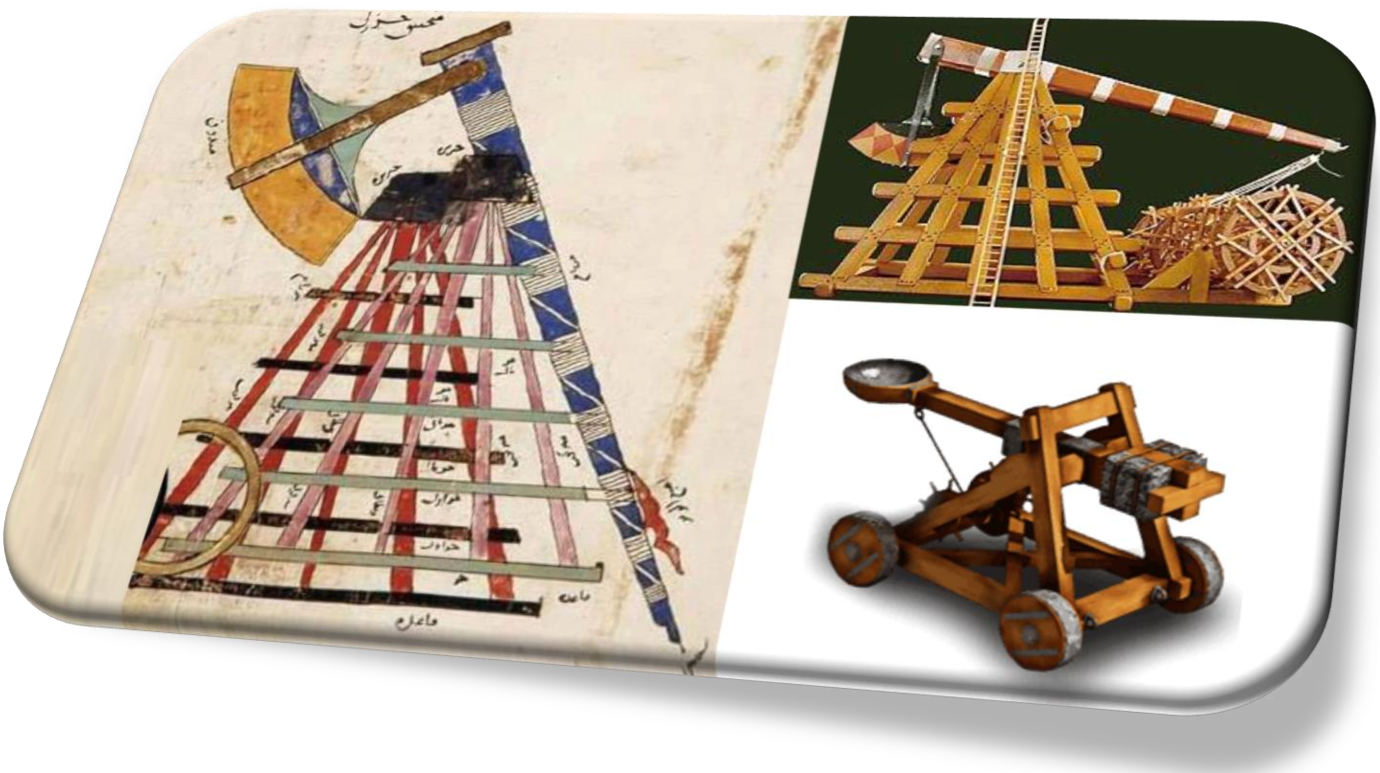

مه نجه نیق

وێنەیەك لە کتێبی "الأنبق في المنجنيق"ی زانای تاك ئەلزردكاش، کە ڕونکردنەوەی داوە لەسەر ڕێگاکانی دروستکردنی مەنجنیق. ئەم کتێبە

نوسینی کەمە و 10لاپەرەی سەرەتای باس لەچۆنێتی دروستکردنی ئامێرەکان دەکات و بەڵام زیاتر لە100 وێنەی ڕونکراوەی تێدایە لەبارەی چۆنیەتی و دروستکردنی ئەم ئامێرە جەنگیانەوە
وێنەی لای ڕاست، وێنەی ناو کتێبی "الأنبق في المنجنيق"ە، وێنەی لای چەپیش نمونەیەکە لەشێوەی دروستکراوی ناو کتێبەکە کە ئێستا لە مۆزەخانەی ئیسلامی لە ئیستەنبوڵ پارێزراوە

http://www.islamichistory.net/editions/july/aneeq.htm

سوپاس كه خوێنه ری
بابه ته كان بوی